

*”Parempi vaihtoehto kuin olla
kaltereiden takana”*

Hämeen yhdyskuntaseuraamustoimiston
työntekijöiden ja asiakkaiden kokemuksia
valvontarangaistuksesta

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysala
Sosionomi
Sosiaalipedagoginen aikuistyö
Opinnäytetyö
Syksy 2017
Hämäläinen Emma
Saukkonen Emilia
Virtala Nina

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

HÄMÄLÄINEN, EMMA
SAUKKONEN, EMILIA
VIRTALA, NINA:

*"Parempi vaihtoehto kuin
olla kaltereiden takana"*
Hämeen
yhdyskuntaseuraamus-
toimiston työntekijöiden
ja asiakkaiden
kokemuksia
valvontarangaistuksesta

Sosiaalipedagogisen aikuistyön opinnäytetyö
49 sivua, 6 liitesivua

Syksy 2017

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyömme aiheena oli tutkia valvontarangaistuksesta saatuja kokemuksia. Laadullisen opinnäytetyömme tavoitteena oli tehdä haastattelututkimus, jonka avulla selvitimme työntekijöiden sekä asiakkaiden kokemuksia valvontarangaistuksesta.

Toimeksiantajamme toimi Hämeen yhdyskuntaseuraamustoimisto. Opinnäytetyömme tarkoituksena oli kerätä tietoa Hämeen yhdyskuntaseuraamustoimiston työntekijöiltä sekä valvontarangaistusta suorittavilta asiakkailta. Näiden tietojen avulla toimeksiantajamme pystyy kehittämään rangaistusajan sisältöä paremmin asiakkaiden tarpeita vastaavaksi.

Haastattelimme kahta Hämeen yhdyskuntaseuraamustoimiston työntekijää, sekä kolmea valvontarangaistusta suorittavaa henkilöä. Haastattelujen menetelmänä käytimme puolistrukturoitua teemahaastattelua. Haastattelun teemoina asiakkaiden haastattelussa olivat valvojan rooli ja merkitys, informointi rangaistusajan sisällöstä, kokemukset tuesta ja tuen tarpeista sekä hyvinvointi ja sosiaaliset suhteet. Työntekijöiden haastattelussa teemat olivat valvojan rooli ja merkitys, informointi rangaistusajan sisällöstä sekä tuen ja kontrollin näyttäytyminen valvontarangaistusta suorittavien kanssa työskennellessä. Aineiston analyysimenetelmänä oli sisällönanalyysi.

Haastattelun tuloksissa näkyi asiakkaiden sekä työntekijöiden ajatusten samankaltaisuus. Asiakkaat kokivat valvontarangaistusaikana saadun informaation sekä tuen riittävänä ja valvojan rooli asiakkaiden tukemisessa rangaistusaikana koettiin erittäin myönteisenä. Työntekijöiden vastaukset vastasivat asiakkaiden kokemuksia.

Asiasanat: valvontarangaistus, tuki ja kontrolli, sosiaalinen tuki

Lahti University of Applied Sciences
Degree programme in Social Services

HÄMÄLÄINEN EMMA
SAUKKONEN EMILIA
VIRTALA NINA

*"A better option than to
be behind bars"*
Häme's community crime
office employees and
customer's experiences
of a monitoring sentence

Bachelor's Thesis in social pedagogy for work with adults
49 pages, 6 pages of appendices

Autumn 2017

ABSTRACT

The subject of our thesis was to research experiences of the monitoring sentence. The aim of our bachelor's thesis was to conduct an interview study to find out what the employees and customers are experiencing about the monitoring sentence.

Our commissioner was the Häme community sanctions office. The aim of our thesis was to gather information from employees of the Häme community sanctions office and monitoring sentence customers. With this information, our commissioner can develop the monitoring sentence time content better to meet the needs of customers.

We interviewed two employees of the Häme community sanctions office and three monitoring sentence customers. As a method of interviews, we used semi-structured theme interviews. The themes of the interview were the role and importance of the supervisor, information on the content of punishment, experiences of support and support needs, and welfare and social relations. In the interviewees, the themes were the role and importance of the supervisor, information on the content of the monitoring sentence time, and the appearance of support and control when working with the monitoring sentence clients. The material analysis method was a content analysis.

The results of the interview showed the similarity between the opinions of the customers and the employees. Customers experienced the information received during the monitoring sentence as well as the support was sufficient and the role of supervisor in support of customers during the sentence period was experienced very positive. Employee's responses responded to customers' experiences.

Key words: supervision punishment, support and control, social support

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	OPINNÄYTETYÖN TAVOITE JA TARKOITUS	3
2.1	Aiheen valinta ja aikataulu	3
2.2	Tavoite	4
2.3	Tarkoitus	4
2.4	Tutkimustehtävät	5
3	KESKEISET KÄSITTEET	6
3.1	Yhdyskuntaseuraamus	6
3.2	Valvontarangaistus	8
3.2.1	Valvontarangaistus maailmalla ja Suomessa	8
3.2.2	Valvontarangaistuksen suorittaminen ja edellytysten selvittäminen	11
3.2.3	Esteet valvontarangaistuksen suorittamiselle ja tuomitun velvollisuudet rangaistusaikana	13
3.3	Yhdyskuntapalvelu	14
3.4	Ehdoton vankeusrangaistus	17
3.5	Tuki ja kontrolli	19
3.5.1	Sosiaalinen tuki	19
3.5.2	Eettisyys rikosseuraamusalan työssä	22
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	25
4.1	Tutkimusmenetelmä	25
4.2	Teemahaastattelu	25
4.3	Aineiston analyysi	27
5	TUTKIMUKSEN TULOKSET	29
5.1	Valvojan rooli ja merkitys	29
5.2	Informointi rangaistusajan sisällöstä	30
5.3	Kokemukset tuesta, kontrollista ja tuen tarpeista	33
6	TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	36
7	POHDINTA	39
8	LÄHTEET	42
9	LIITTEET	47

1 JOHDANTO

Rikosseuraamuslaitos on oikeusministeriön alainen laitos, jonka tavoitteena on yhdyskuntaseuraamusten sekä vankeusrangaistusten täytäntöönpano. Tarkoituksena on edistää asiakkaiden elämänhallintaa ja yhteiskuntaan sijoittumista, sekä lisätä heidän valmiuksiaan rikoksettomaan elämäntapaan. Rikosseuraamuslaitoksen tehtävänä on muun muassa ehdolliseen vankeusrangaistukseen tuomittujen nuorten rikosentekijöiden valvonta ja nuorisorangaistuksen, yhdyskuntapalvelun sekä vankeusrangaistuksen ja sakon muuntorangaistuksen täytäntöönpanot. Myös ehdonalaiseen vapauteen vapautuneiden valvonta sekä tutkintavankeuden toimeenpano kuuluvat laitoksen tehtäviin. (Laki rikosseuraamuslaitoksesta 953/2009, 1§, 2§, 3§.)

Opinnäytetyössämme selvitämme haastattelujen avulla, miten asiakkaiden ja työntekijöiden kokemukset valvontarangaistuksesta vastaavat toisiaan. Idea opinnäytetyöhömmme lähti siitä, kun yksi ryhmämme jäsen suoritti harjoittelua Hämeen yhdyskuntaseuraamustoimistolla syksyllä 2016. Tuolloin nousi esiin keskustelu opinnäytetyöstä ja keväällä 2017 toisen ryhmämme jäsenen suorittaessa yhdyskuntaseuraamustoimistolla harjoittelua opinnäytetyön työstäminen alkoi kunnolla.

Valvontarangaistus katsottiin tarpeelliseksi aiheeksi tutkia työn kehittämisen kannalta. Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää miten asiakkaiden ja työntekijöiden kokemukset valvontarangaistuksesta vastaavat toisiaan. Tarkoituksenamme on antaa Hämeen yhdyskuntaseuraamustoimistolle selkeä ja monipuolinen aineisto asiakkaiden kokemuksista, jonka avulla työntekijät pystyvät kehittämään työskentelyään mahdollisimman asiakasystävälliseksi.

Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Asiakkaiden ja työntekijöiden haastattelut teemahaastattelun muodossa toteutimme nauhoittamalla, jonka jälkeen litteroimme haastatteluaineiston. Aineiston

analyysin myötä selvitimme minkälaisia yhtäläisyyksiä asiakkaiden ja työntekijöiden vastauksista oli löydettävissä.

Hämeen yhdyskuntaseuraamustoimistoon kuuluvat Hämeenlinnan sekä Lahden toimipaikat, jotka kuuluvat molemmat Länsi-Suomen rikosseuraamusalueeseen. Tutkimuksessamme emme tuoneet esiin sitä, olivatko haastatteluihin osallistuneet työntekijät ja asiakkaat Hämeenlinnan vai Lahden toimipaikan asiakkaita ja työntekijöitä. Tällä tavoin turvasimme asiakkaiden ja työntekijöiden yksityisyyden suojan.

2 OPINNÄYTETYÖN TAVOITE JA TARKOITUS

2.1 Aiheen valinta ja aikataulu

Hämeen yhdyskuntaseuraamustoimiston toiveesta lähdimme tekemään opinnäytetyötä valvontarangaistuksesta. Kävimme yhdessä toimeksiantajan yhteyshenkilöiden kanssa keskustelua siitä, mikä olisi heidän kannaltaan tarpeellisinta tietoa, jota voisimme työmme myötä heille tuottaa. Valvontarangaistuksen tutkiminen koettiin tarpeelliseksi asiakaspalvelun ja rangaistusajan sisällön kehittämisen kannalta. Myös rangaistusajan kehittäminen asiakkaiden tarpeita vastaavaksi oli työntekijöiden mielestä tärkeä tutkimuskohde.

Yhdyskuntaseuraamustoimistolta toivottiin, että selvittäisimme valvontarangaistusta suorittavien asiakkaiden kokemuksia haastattelujen avulla. Keskustellessamme työntekijöiden kanssa päätimme yhdessä, että haastattelemmme myös valvontarangaistusta suorittavien asiakkaiden kanssa työskenteleviä työntekijöitä. Tämän myötä saamme haastattelujen perusteella selville, miten kokemukset vastaavat toisiaan.

Opinnäytetyömme aiheen saimme Hämeen yhdyskuntaseuraamustoimistolta alkukevästä 2017 ja helmikuussa 2017 ilmoittauduimme opinnäytetyöprosessiin. Opinnäytetyöprosessin alussa haimme aiheellemme tutkimuslupaa Rikosseuraamuslaitoksen esimieheltä. Virallista tutkimuslupaa haastatteluja varten emme tarvinneet, koska yhdyskuntaseuraamusasiakkaiden haastattelututkimusluvut voidaan päättää yksikössä. Saimme luvan haastatteluihin sähköpostin muodossa yhdistelmäyksikön johtajalta (LIITE 1). Luvan saatuaamme aloitimme työskentelyn. Suunnitelmaseminaarin pidimme toukokuussa 2017 ja esitysseminaarin syyskuussa 2017. Työmme on valmis marraskuussa 2017.

Laadimme yhdessä haastateltaville asiakkaille kirjeen, jossa kävi ilmi opinnäytetyömme aihe ja haastattelujen tarkoitus. Pyysimme haastateltavilta myös samassa kirjeessä suostumusta haastatteluun (LIITE

2). Teimme asiakkaille näkyväksi suostumuksessa, että he voivat halutessaan myös jättäytyä pois haastatteluista, jos he kokevat sen epämukavaksi. Sovimme yhdyskuntaseuraamustoimiston työntekijöiden kanssa, että he toimittavat tiedotteet asiakkaille ja samassa yhteydessä he voisivat motivoida asiakkaita osallistumaan haastatteluihin. Emme tuoneet julki opinnäytetyössämme haastatteluihin osallistuvien asiakkaiden sukupuolta, tehtyä rikosta tai valvontarangaistustuomion pituutta.

2.2 Tavoite

Opinnäytetyömme tavoitteena oli saada aikaan laadullinen tutkimus, jossa käy ilmi, miten Hämeen yhdyskuntaseuraamustoimiston työntekijöiden ja asiakkaiden kokemukset valvontarangaistuksesta vastaavat toisiaan.

Tiedontantajina opinnäytetyössämme olivat valvontarangaistusta suorittavat asiakkaat ja heidän valvojinaan työskentelevät rikosseuraamustyöntekijät. Tavoitteinamme oli selvittää minkälaiseksi asiakkaat kokevat heidän valvojansa roolin ja minkälaista tietoa he ovat saaneet rangaistusajan sisällöstä. Selvitimme myös minkälaiseksi asiakkaat olivat kokeneet tuen ja kontrollin sekä oman hyvinvointinsa rangaistuksen suorittamisen aikana. Työntekijöiden haastattelujen perusteella selvitimme, kuinka tuki ja kontrolli vaikuttavat asiakkaan suoriutumiseen työntekijän näkökulmasta katsottuna. Lisäksi selvitimme minkälaiseksi työntekijät kokevat oman roolinsa valvojana ja millaista heidän mielestään on asiakkaan riittävä tiedottaminen rangaistusajan sisällöstä.

2.3 Tarkoitus

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli kerätä mahdollisimman monipuolinen ja kattava aineisto asiakkaiden ja työntekijöiden kokemuksista valvontarangaistuksesta ja sen suorittamisajasta. Hämeen

yhdyskuntaseuraamustoimistolla ilmeni tarve saada tutkimustietoa aiheesta työn kehittämisen kannalta. Teemahaastattelujen avulla selvitimme vastaavatko asiakkaiden ja työntekijöiden kokemukset valvontarangaistuksesta toisiaan. Tarkoituksenamme oli opinnäytetyömme tutkimustulosten avulla antaa tietoa Hämeen yhdyskuntaseuraamustoimiston työntekijöille. Tulosten avulla he voivat kehittää asiakaspalvelua ja rangaistusajan sisältöä asiakkaiden tarpeita vastaavaksi.

2.4 Tutkimustehtävät

1. Miten asiakkaiden ja työntekijöiden kokemukset valvontarangaistuksesta vastaavat toisiaan?
2. Mikä on tuen ja kontrollin merkitys valvontarangaistuksessa asiakkaiden ja työntekijöiden näkökulmasta?

3 KESKEISET KÄSITTEET

Seuraavassa kappaleessa esittelemme opinnäytetyömme keskeisimpiä käsitteitä. Näitä käsitteitä ovat yhdyskuntaseuraamus, valvontarangaistus, yhdyskuntapalvelu, ehdoton vankeusrangaistus sekä tuki ja kontrolli.

3.1 Yhdyskuntaseuraamus

Viime vuosina kriminaalipolitiikan painotus on ollut hyvin selkeästi se, että aina mahdollisuuksien mukaan käytettäisiin ehdotonta vankeutta lievempiä seuraamuksia ja vankeuden täytäntöönpano tapahtuisi mahdollisimman avoimissa olosuhteissa. Kyseisen politiikan perustana on tieto siitä, että suljetulla laitosseuraamuksella on haitallisia ja syrjäytymistä edistäviä vaikutuksia. On myös todettu, että kun tuomitun seuraamus laitetaan täytäntöön omassa yhteisössä, on tällöin mahdollista järjestää uusintarikollisuutta ehkäiseviä ja erilaisia elämänhallintaa edistäviä ja lisääviä toimintoja. Asiakkaan on mahdollista täytäntöönpanon yhteydessä saada myös kontrollin lisäksi sellaista tukea, joka edesauttaa aiemmin hankalien tai laiminlyötynä pidettyjen asioiden hoitamista. (Oikeusministeriö 2012, 54).

Suomessa olevat yhdyskuntaseuraamukset jaetaan kolmeen eri ryhmään. Ehdottoman vankeuden sijasta tuomittavat yhdyskuntaseuraamukset muodostavat ensimmäisen ryhmän. Tähän ryhmään kuuluvat valvontarangaistus ja yhdyskuntapalvelu, joista rangaistushierarkiassa valvontarangaistus on tiukempi. (Hartoneva, Mohell, Pajuoja & Vartia 2015, 15.)

Toiseen ryhmään kuuluvat nuorille suunnatut seuraamukset. Näitä ovat nuorisorangaistus sekä nuoren ehdollisen vankeuden valvonta. Nuorisorangaistus on ankaruudeltaan tiukempi kuin ehdollisen vankeuden valvonta, mutta nuorisorangaistukseen asiakkaita tuomitaan harvemmin. (Hartoneva ym 2015, 15.)

Ehdottoman vankeuden loppuajkaan sijoittuvat yhdyskuntaseuraamukset muodostavat kolmannen yhdyskuntaseuraamusryhmän. Suomessa näitä seuraamuksia on kaksi, ja ne ovat ehdonalaisen vapauden valvonta ja valvottu koevapaus. (Hartoneva ym 2015, 15.)

Tavoitteena yhdyskuntaseuraamuksissa on tukea rangaistuksen täytäntöönpanon aikana asiakkaan sosiaalisia suhteita, sekä lisätä asiakkaan valmiuksia elää rikoksetonta elämää. (Laki yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta 400/2015, 2 §.)

Yhdyskuntaseuraamus pitää sisällään asiakkaan valvontaa, kieltoja ja muita ehtoja, velvollisuuksia sekä erilaista toimintaa, joka määrittellään asiakkaan omien tarpeiden ja olosuhteiden sekä ympäristön vaatimalla tavalla niin miten laki asian määrittää. (Laki yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta 400/2015, 3 §.)

Kun henkilö tuomitaan yhdyskuntaseuraamukseen, on häntä kohdeltava hänen ihmisarvoaan kunnioittaen ja oikeudenmukaisesti. Tuomion täytäntöönpano ei saa aiheuttaa asiakkaan olosuhteisiin eikä oikeuksiin mitään muita rajoituksia, kun niitä, jotka laki määrittää tai jotka seuraavat seuraamuksen täytäntöönpanosta. Yhdyskuntaseuraamuksen täytäntöönpanossa on toimittava niin, ettei asiakkaalle tai hänen lähipiirilleen aiheudu suurempia haittoja kuin seuraamuksen täytäntöönpanemiseksi on välttämätöntä. Jos rikoksen tehnyt on alle 21-vuotias, on erityisesti kiinnitettävä huomiota yhdyskuntaseuraamusta täytäntöön pantaessa asiakkaan iästä ja kehityksestä johtuvat tarpeet.

Yhdyskuntaseuraamukseen tuomittuja asiakkaita ei saa ilman hyväksyttävää syytä asettaa keskenään erilaiseen asemaan asiakkaan iän, kansalaisuuden, kielen, vakaumuksen, mielipiteen, seksuaalisen suuntautumisen, sukupuolen, vammaisuuden tai minkään muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. (Laki yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta 400/2015, 4 §.)

Yhdyskuntaseuraamukseen tuomittu henkilö on velvollinen tuomionsa aikana noudattamaan päihitteettömyysvaatimusta sekä osallistumaan toimitaan, joka kuuluu yhdyskuntaseuraamuksen sisältöön. Asiakas on myös velvollinen täyttämään kaikki muut rangaistuaajan suunnitelmassa määrätyt velvollisuudet. (Laki yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta 400/2015, 5 §.)

3.2 Valvontarangaistus

Valvontarangaistus on yhdyskuntaseuraamus, joka on yhdyskuntapalvelua tuntuvampi seuraamus, mutta vankilaa lievempi seuraamus.

Valvontarangaistukseen voidaan tuomita vähintään 14 päiväksi joka on vankeuden vähimmäispituus aika tai enintään kuuden kuukauden pituiseen ehdottomaan vankeusrangaistukseen. (Rikosseuraamuslaitos 4/2013.) Valvontarangaistukseen tuomitaan yleensä silloin, kun yhdyskuntapalveluun tuomitsemiselle on jokin este. Rangaistusmuotona valvontarangaistus poikkeaa muista yhdyskuntaseuraamuksista siten, että rangaistuksen täytäntöönpanopaikkana on asiakkaan oma asunto ja liikkumista valvotaan teknisten välineiden avulla. (Hartoneva ym. 2015, 64-65.)

3.2.1 Valvontarangaistus maailmalla ja Suomessa

Sähköisen valvonnan aikakausi sai alkunsa, kun Yhdysvalloissa alettiin 1960-luvun lopussa kehittää laitetta, joka antaisi mahdollisuuden valvoa rikoksenuusijoiden päivittäistä toimintaa vaihtoehtona vankeudelle. Sähköinen valvonta oli käytössä Yhdysvalloissa aluksi pääasiallisesti pakkokeinona ennen oikeudenkäyntiä. Vasta myöhemmin sitä alettiin käyttää myös aikaistetun vankilasta vapautumisen valvonnassa sekä ehdonalaisen vapauden valvonnassa. (Oikeusministeriö 2007, 7-8.) Pian tämän vaihtoehdon havaittiinkin olevan huomattavasti humanimpi ja kustannustehokkaampi vaihtoehto kuin vankila. Läpimurtonsa vankien

valvonnassa sähköinen valvonta teki vasta 1980 luvulla. (Oikeusministeriö 2007, 7-8.)

Euroopassa järjestelmä on otettu käyttöön ensimmäisinä Isossa-Britanniassa, Hollannissa sekä Ruotsissa. Syitä sähköisen valvonnan yleistymiselle ympäri maailman olivat korkeat vankiluvut sekä vankeusrangaistusten korkeat kustannukset. Vankiluvut olivat kasvaneet 1990- ja 2000- luvun aikana lähes jokaisessa Länsi-Euroopan maassa sekä Yhdysvalloissa. (Oikeusministeriö 2007, 7-8.)

Ruotsissa sähköinen valvonta on ollut käytössä vuodesta 1994, jolloin Ruotsissa otettiin kokeiluun, enintään kolmen kuukauden vankeusrangaistuksen suorittaminen kotona valvotusti. Järjestelmä todettiin hyväksi ja se vakinaistettiin vuonna 1999. Vuonna 2005 sähköisen valvonnan soveltamisalaa laajennettiin Ruotsissa. Tämän seurauksena annettiin mahdollisuus suorittaa koko vankeusaika, mutta enintään kuuden kuukauden mittainen rangaistus valvontarangaistuksena. (Oikeusministeriö 2007, 13.)

Muissa pohjoismaissa kuten Tanskassa, sähköinen valvonta otettiin käyttöön vuonna 2005, jolloin lyhyet vankeusrangaistukset oli mahdollista suorittaa kotona valvotusti. Aluksi rangaistusta pystyi suorittamaan pelkästään liikenne rikkomuksista tuomitut asiakkaat, mutta nykyään soveltamisala on Tanskassakin laajempi. (Oikeusministeriö 2007, 14–15.)

Hollannissa sähköinen valvonta aloitettiin kokeiluna vuonna 1995 ja myöhemmin myönteisten tulosten vuoksi valvonta vakinaistettiin koko maassa. Aluksi Hollannissa valvontaa käytettiin pelkästään vankeusrangaistuksen loppuvaiheessa tai lyhyen ehdottoman vankeuden tilalla. Englannissa ja Walesin rangaistusjärjestelmässä sähköistä valvontaa voidaan käyttää osana yhdyskuntaseuraamusvelvoitteiden valvontaa. Tuomittu voi päästä myös vankilasta vapauteen ennen tuomion loppumista ja valvonta suoritetaan sähköisellä valvonnalla. Rikoksesta

epäillylle määrättyjen takuuehtojen valvonta voi olla myös osa sähköistä valvontaa. (Oikeusministeriö 2007, 18.)

Suomessa valvontarangaistuksen juuret saivat alkunsa, kun oikeusministeriö perusti työryhmän vuonna 2005. Työryhmän toimikausi jakautui kahteen eri vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa työryhmän tehtävänä oli selvittää, sekä valmistella eduskunnassa käsiteltävinä oleviin hallituksen esityksiin sähköisten valvontamenetelmien käyttöä silloisessa seuraamusjärjestelmässä. Työryhmän tehtävänä oli myös laatia asetus valvotusta koevapaudesta toimien yhdessä oikeusministeriön kriminaalipoliittisen osaston asetustyöryhmän kanssa. Vuonna 2006 käynnistyi toinen työryhmä, jonka tehtävänä oli selvittää sekä valmistella sähköisten valvontamenetelmien käyttöä seuraamusjärjestelmässä ja pakkokeinojärjestelmässä. Selvitettävänä oli muun muassa mahdollisuuksia suorittaa lyhyitä vankeusrangaistuksia vankilan ulkopuolella sähköisten valvontamenetelmien avulla. (Oikeusministeriö 2007, 3-4.) Ajankohtaista oli myös selvittää valvonnan eri toteutustapoja, sekä päihteiden käytön valvonnan tehostamista eri yhdyskuntaseuraamuksissa (Oikeusministeriö 2007, 36).

Euroopan maissa ja myös Suomessa vankien määrä oli kasvanut vuodesta 1999 alkaen jo usean vuoden ajan. Sen myötä vaihtoehtojen löytäminen ehdottomille vankeusrangaistuksille oli siis ajankohtaista ja tarpeellista ja se oli yksi Suomen kriminaalipolitiikan keskeisistä tavoitteista. (HE 17/2010, 1.1.) Monikertaistuneet vankiluvut ovat johtaneet myös siihen tilanteeseen, että usko rikoksenteekijöiden kuntouttamiseen sekä parantamiseen on väkisin kokenut voimakkaan muutoksen viime vuosina (Laine, M 2014, 386).

Vuonna 2010 Hallituksen esityksessä ehdotettiin muutettavaksi rikoslakia ja säädettäväksi laki valvontarangaistuksesta sekä muutettaisiin myös eräitä asiaan liittyviä muita lakeja. Ehdotettiin että käyttöön otettaisiin kokonaan uusi rikosoikeudellinen seuraamus, valvontarangaistus. (HE 17/2010, 1.1.) Vuonna 2011 valvontarangaistuksesta annettu laki sekä

valvontarangaistuksesta annettu valtioneuvoston asetus astuivat voimaan. Valvontarangaistuksen perustana olevia lainvalmisteluasiakirjoja olivat hallituksen esitys, lakivaliokunnan mietintö sekä perustuslakivaliokunnan lausunto. (Hartoneva ym. 2015, 62–63.) Viimeksi vuonna 2015 lakeja muutettiin ja Laki yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta tuli voimaan, tätä nykyistä lakia sovelletaan yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanoon (Laki yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta 400/2015, 1§).

3.2.2 Valvontarangaistuksen suorittaminen ja edellytysten selvittäminen

Asiakas suorittaa valvontarangaistusta omassa asunnossaan ja rangaistusta valvotaan sähköisin laittein. Rikosseuraamuslaitoksen virkamies on rangaistuksen täytäntöönpanosta vastaava henkilö. Rangaistuksen sisällön suunnittelu sekä toimeenpano yhteistyössä tukipartion kanssa kuuluuvat valvojan tehtäviin. Tärkeä tehtävä valvojalla on asiakkaan kanssa yhteyden pitäminen ja hänen tukemisensa rangaistuksen aikana. (Rikosseuraamuslaitos 2015a.)

Suoriutumiskykyyn rangaistuksesta vaikuttavat paljon asiakkaan oma motivaatio sekä valmius suorittaa rangaistus valvontarangaistuksena (Rikosseuraamuslaitos 4/2013, 8). Asiakkaalta edellytetään rangaistuksen suorittamisaikana ehdotonta päihteettömyyttä. Viranomaiset valvovat sähköisen valvonnan lisäksi rangaistuksen suorittamista, ja tekevät ennaltailmoittamattomia käyntejä asiakkaan asuntoon tai työpaikalle. Tarvittaessa asiakkaan päihteettömyyttä valvotaan huumetestein tai puhalluskokein. (Rikosseuraamuslaitos 2015a.) Rangaistusmuotona valvontarangaistus on hyvin vaativa, koska asiakkaan on noudatettava rangaistuksen sisältämiä päivittäisiä tiukkoja ehtoja ja rajoituksia. Asiakkaan on rangaistuksen ajan toimittava tiiviisti yhteistyössä viranomaisten kanssa. Rangaistus vaatii asiakkaalta paljon ja usein se vaikuttaa myös asiakkaan perheen sekä läheisten elämään. Asiakkaan perheen ja läheisten on sallittava paitsi rangaistuksen tiukka kontrolli

asiakkaan suhteen, kuin myös viranomaisten kontrollikäynnit kotona. (Rikosseuraamuslaitos 4/2013, 10.)

Valvonta suoritetaan radiotaajuustekniikkaan perustuvalla pannalla ai satelliittitekniikkaan perustuvalla GPS-valvonnalla sekä maanpäällisin tukiasemiin perustuvan GSM-valvonnan avulla varustetulla pannalla. Panta voidaan asettaa asiakkaan nilkkaan, ranteeseen tai vyötärölle. (Hartoneva 2015, 68.) Valvottavan asuntoon asennetaan seurantalaitte ja pannassa on lähetin, joka lähettää signaaleja ja kertoo missä asiakas, milloinkin liikkuu. Seurantalaitte on yhteydessä matkapuhelinverkon tai puhelinverkon kautta tuki- ja valvontapartioihin sekä valvontakeskukseen. Asiakkaalle laaditaan tarkka päiväohjelma sekä aikataulu, jota hänen tulee noudattaa ja asiakkaan liikkumista valvotaan tämän suunnitelman mukaisesti. (Rikosseuraamuslaitos 2015b.)

Syyttäjä sekä tuomioistuin pyytävät rikosseuraamuslaitosta selvittämään epäillyn asiakkaan kannalta merkitykselliset olosuhteet sekä muut valvontarangaistuksen tuomitsemisen edellytykset, ennen valvontarangaistukseen tuomitsemista (Rikosseuraamuslaitos 4/2013, 5). Selvitys sisältää alkuhaastattelun jossa asiakasta tiedotetaan valvontarangaistuksen sisällöstä sekä reunaehdoista. Samalla pyydetään asiakkaalta suostumus valvontarangaistukseen. (Rikosseuraamuslaitos 4/2013, 8.) Selvityksessä arvioidaan asiakkaan kykyä suoriutua valvontarangaistuksesta. Sekä selvitetään hänen henkilökohtaisia olosuhteistaan rangaistuksen suorittamista varten. Lausunnossa perustellaan myös, onko asiakkaan valvontarangaistukseen tuomitseminen perusteltua hänen sosiaalisten valmiuksiensa ylläpitämiseksi tai niiden edistämiseksi. (Laki yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta 400/2015, 44§.)

Asiakkaan asuin paikan sovetuvuus rangaistuksen suorittamiseen valvontarangaistuksena tarkistetaan. Asunnon tarkastus tehdään yhdessä rikosseuraamuslaitoksen työntekijän, asiakkaan sekä tukipartion kanssa. Samassa asunnossa asuvilta täysi-ikäisiltä henkilöiltä pyydetään

suostumus siitä, että asiakas voi mahdollista rangaistusta asunnossa suorittaa. (Rikosseuraamuslaitos 4/2013, 5.) Jos asunnossa, jossa asiakas aikoo suorittaa rangaistustaan, asuu lapsia, on heillä myös oikeus tulla kuulluksi. Jos lapsi on alle 12-vuotias, niin lapsen mielipiteen selvittämisessä on mukana lastensuojelun työntekijä. (Hartoneva ym. 2015, 74.)

Selvitykseen tulee myös arvioida asiakkaan kyky osallistua rangaistuksen aikana suoritettaviin toimintavelvollisuuksiin, joihin hän velvollinen rangaistuksensa aikana osallistumaan, sekä arvioitava tarve liikkumisen tarpeesta asunnon ulkopuolella osallistuessa toimintavelvollisuuksiin. (Laki yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta 400/2015, 44§.) Valvontarangaistuksen etuna on myös tarjota tukea ja mahdollisuutta pysyä kiinni yhteiskunnassa, koska valvontarangaistuksen aikana valvontarangaistusta suorittava henkilö voi käydä töissä sekä ylläpitää sosiaalisia suhteitaan (Black & Smith 2003, 4).

3.2.3 Esteet valvontarangaistuksen suorittamiselle ja tuomitun velvollisuudet rangaistusaikana

Koska valvontarangaistus on toissijainen seuraamus yhdyskuntapalvelulle, tarkoittaa tämä sitä, että siihen tuomitaan ainoastaan silloin, kun yhdyskuntapalvelulle on olemassa este (Hartoneva ym 2015, 64). Näitä esteitä ovat esimerkiksi aikaisemmin tuomitut ehdottomat vankeusrangaistukset tai aiemmat valvontarangaistukset (Rikosseuraamuslaitos 4/2013, 2) Rikoksen laatu voi olla yksi rangaistukseen tuomitsemisen esteenä, jos kyseessä on ollut esimerkiksi väkivaltarikos, joka on kohdistunut tuomittavan kanssa samassa asunnossa asuvaan henkilöön tai hänen muihin läheisiinsä. Huumausainerikos jossa tuomitun oma asunto on ollut keskeisessä osassa rikoksentekoa. Esimerkiksi huumausaineiden myyminen asunnosta käsin, huumausaineiden valmistus tai kannabiksen kasvattaminen (Rikosseuraamuslaitos 4/2013, 3.) Myös tietynlaiset tieto- ja viestintärikokset voivat estää valvontarangaistuksen suorittamisen

(Rikosseuraamuslaitos 2015b). Tuomittu asiakas ei myöskään saa olla järjestäytyneen rikollisuuden edustaja (Rikosseuraamuslaitos 4/2013, 3).

Asiakkaalla on velvollisuus osallistua valvontarangaistuslain 9 § säädettyyn täsmennetyn toimeenpanosuunnitelman laatimiseen. Sekä noudattaa laadittua suunnitelmaa sekä viikkoaikataulua. (Valvontarangaistuslaki 330/2011, 9§.) Asiakkaan velvollisuus on pysyä omassa asunnossaan tai paikassa jossa hän rangaistustaan suorittaa. Asiakas ei saa poistua asunnostaan muulloin, kuin valvojan kanssa sovittuina aikoina. Asunnosta poistumiset suunnitellaan rangaistusajan suunnitelmassa ja viikkoaikataulussa. Jos asiakkaalle tulee jokin pakottava tarve poistua asunnosta aikana joka ei ole viikkoaikatauluun merkitty, voidaan hänelle myöntää tilapäinen lupa asunnosta poistumiseen. Velvollisuutena on myös osallistua toimintavelvoitteeseen, jonka vähimmäisaika on 10 tuntia viikossa ja enimmäisaika 40- 50 tuntia viikossa. Toimintavelvoite voi sisältää työssäkäyntiä tai opiskelua. Päihdekuntoutus tai päihdepalvelut voidaan myös sisällyttää toimintavelvoitteeseen. (Hartoneva ym. 2015, 66- 67.) Toimintojen sisällön on tarkoitus ylläpitää ja edistää asiakkaan toimintakykyä sekä sosiaalisia valmiuksiaan (Rikosseuraamuslaitos 4/2013, 4). Asiakas on velvollinen rangaistuksen aikana osallistumaan valvojan hänelle määräämiin tapaamisiin (Valvontarangaistuslaki 330/2011, 13§). Asiakkaan on velvollisuus suorittaa rangaistus päihteettömänä. Asiakas ei saa käyttää huumausaineita, alkoholia tai muita huumaavia aineita koko rangaistuksensa aikana (Valvontarangaistuslaki 330/2011, 14§).

3.3 Yhdyskuntapalvelu

Yhdyskuntapalvelu on yhdyskuntaseuraamus, joka on vakiintunut osaksi suomalaista seuraamusjärjestelmää ehdottoman vankeusrangaistuksen sijasta käytettynä rangaistuksena. Ankaruudeltaan yhdyskuntapalvelu Suomen rangaistusjärjestelmässä sijoittuu ehdottoman

vankeusrangaistuksen vaihtoehdoksi ennen valvontarangaistusta.
(Hartoneva ym. 2015, 57.)

Yhdyskuntapalveluun tuomitsemisesta säädetään rikoslain 6 luvun 11 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan henkilö, joka tuomitaan enintään kahdeksan kuukauden ehdottomaan vankeusrangaistukseen, sen sijasta voidaan tuomita yhdyskuntapalveluun, ellei valvontarangaistusten, ehdottomien vankeusrangaistusten, aiempien yhdyskuntapalvelurangaistusten, mahdollisen rikollisen toiminnan jatkamisen tai muiden syiden katsota olevan esteenä yhdyskuntapalveluun tuomitsemiselle. (Hartoneva ym. 2015, 57.)

Yhdyskuntapalvelua voidaan tuomita vähintään 14 ja enintään 240 tuntia. Joissain tilanteissa yhdyskuntapalvelua voidaan tuomita myös ehdollisen vankeusrangaistuksen lisärangaistuksena, jos tuomio on yli kahdeksan kuukautta. Tällöin yhdyskuntapalvelun pituus on enintään 90 tuntia.
(Rikosseuraamuslaitos 2015.)

Harkittaessa aiempien yhdyskuntapalvelurangaistusten vaikutusta uuteen rangaistukseen on lähtökohtaisesti niin, ettei yhdyskuntapalvelua tuomita kuin kahdesta kolmeen kertaan. Tämän jälkeen otetaan käyttöön valvontarangaistus tai mahdollisesti ehdoton vankeusrangaistus. Jos henkilö on jo hyvin kauan aikaa sitten suorittanut kaksi tai kolme yhdyskuntapalvelurangaistusta, voi tuomioistuin päättää harkinnassaan, että henkilön tilanteessa yhdyskuntapalvelu on edelleenkin toimiva seuraamus. (Hartoneva ym. 2015, 57.) Henkilön selkeästi muuttunut elämäntilanne ja tukeminen muutokseen voivat myös olla painavia perusteita tuomita vielä yhdyskuntapalvelua, vaikka henkilöllä olisikin aiemmin useampi yhdyskuntapalvelutuomio (Hartoneva ym. 2015, 58).

Rikoslain 6 luvun 11 §:n 2 momentin mukaan edellytyksenä yhdyskuntapalveluun tuomitsemiselle on, että henkilö antaa suostumuksensa rangaistuksen tuomitsemiseen

yhdyskuntapalvelurangaistuksena. Edellytyksenä on myös, että henkilön voidaan olettaa suoriutuvan rangaistuksesta. (Hartoneva ym. 2015, 58.)

Rikosseuraamuslaitoksen työntekijä tekee ennen tuomion antamista arvion siitä, onko henkilö soveltuva suorittamaan yhdyskuntapalvelua. Syyttäjän pyynnöstä työntekijä laatii seuraamusselvityksen, jossa arvioidaan, onko syytetyllä mahdollisuuksia suoriutua yhdyskuntapalvelusta. (Rikosseuraamuslaitos 2015.) Tehdyn selvityksen perusteella rikosseuraamuslaitoksen työntekijä laatii lausunnon henkilön mahdollisuuksista suoriutua palvelusta. Tämän jälkeen tuomioistuimien päättää tuomitaanko henkilö yhdyskuntapalveluun. Selvitystä varten rikoksesta syytetty henkilö kutsutaan haastatteluun. Tarpeen vaatiessa ja rikosseuraamusviranomaiselle laissa annettujen oikeuksien perusteella työntekijä voi hankkia eri viranomaisilta tietoa asiakkaasta. Tarkoituksena on selvittää henkilön elämäntilannetta sekä hänen motivaatiotaan yhdyskuntapalvelun suorittamiseen. Yleisesti hyvin oleellinen asia on asiakkaan kyky hallita hänen päihteiden käyttöönsä. Yhdyskuntapalvelussa ja siihen liittyvissä tapaamisissa asiakas ei saa olla päihtynyt ja asiakkaan on oltava käyttämättä huumausaineita koko palvelun ajan. Mikäli asiakkaan yhdyskuntapalvelun suorittamisessa arvioidaan ilmenevän vaikeuksia, voidaan tarpeen tullen suunnitella hyvin yksilöllisiä tukijärjestelyjä. Näiden tukijärjestelyjen avulla voidaan katsoa palvelun suoriutuminen mahdolliseksi. (Rikosseuraamuslaitos 2015.)

Ominaista yhdyskuntapalvelulle on palkaton työpalvelu, jota suoritetaan kahdesti viikossa noin kaksi tuntia kerrallaan. Yhdyskuntapalvelun rinnalle voidaan ottaa esimerkiksi päihdehuollon palveluiden käyttö osaksi seuraamuksen suorittamista. Tällä on katsottu olevan hyötyä motivoida asiakasta suorittamaan yhdyskuntapalvelu ja antaa valmiuksia palvelun suorittamiseen. (Hartoneva ym. 2015, 57.) Rikosseuraamuslaitoksen työntekijän hankkii asiakkaalle palvelupaikan, jossa hän yhdyskuntapalveluaan suorittaa. Yhdyskuntapalveluun kuuluva työ suoritetaan kunnan, kirkon, valtion tai muiden hyväksytyjen yhteisöjen järjestämissä palvelupaikoissa. Tehtävät ovat usein avustavia työtehtäviä,

eivätkä näin ollen vaadi suorittajalta erityistä ammattiosaamista.
(Rikosseuraamuslaitos 2015.)

3.4 Ehdoton vankeusrangaistus

Suomessa ehdottomaan vankeuteen tuomitaan joko määräaikaisena vankeutena tai elinkautisena vankeutena. Määräaikaiseksi tuomittu vankeus voi olla kestoaltaan vähintään 14 päivää ja enintään 12 vuotta. Täytäntöön pantaessa rangaistuksia vankeusrangaistuksen yhteenlaskettu aika ei saa olla 20 vuotta pidempi. (Rikosseuraamuslaitos 2016.) Jos tuomitaan elinkautiseen vankeusrangaistukseen, jatkuu tuomitun rangaistus periaatteessa hänen elämänsä läpi. Hovioikeus voi kuitenkin 12-vuoden vankeuden jälkeen tehdä päätöksen päästää asiakas ehdonalaiseen vapauteen. Elinkautisen vankeuden voi lopettaa myös presidentin armahdus. (Käräjäoikeudet 2016.)

Vankeuslaki Suomessa määrittelee vankeuden täytäntöönpanon suunnitelmalliseksi sekä hallitusti eteneväksi prosessiksi (Hartoneva ym. 2015, 100). Perusajatus vankeuslaissa on, että rangaistusaika suoritetaan suunnitellusti ja yksilölliset tarpeet arvioiden (Hartoneva ym. 2015, 103). Prosessiin kuuluu yksilöllinen rangaistusajan suunnitelma, jota tehdessä arvioidaan asiakkaan riskit syyllistyä rikoksiin uudestaan ja asetetaan toimenpiteitä vankeuden ajaksi uusintarikollisuuden ehkäisemiseksi. Rangaistusajan suunnitelman tekeminen on yksi rikosseuraamuslaitoksen tehtäviä. (Hartoneva ym. 2015, 100.) Rangaistusajan suunnitelmassa määritellään niitä toimia, joilla asiakkaan toimintakykyä voidaan edistää rangaistuksen aikana. Näitä toimenpiteitä voivat olla esimerkiksi työ, joka on asiakkaalle soveltuva, koulutusmahdollisuus sekä erilaiset rangaistuksen aikana toteutuvat toimintaohjelmat. Vankeuden aikana asiakkaan yhteyksiä perheeseen ja läheisiin tuetaan ja tämä nähdään erittäin merkittävänä tukena asiakkaan yhteiskuntaan sijoittumisen kannalta. (Hartoneva ym. 2015, 103.)

Perustuslain mukaan vankeuden ydinsisältö on perusoikeuden eli vapauden menettäminen tai sen rajoittaminen. Ja perustuslain 7§:n 3 momentin mukaan vapauden menettäneen henkilön oikeudet turvataan lain avulla. Siksi suomessa vankeutta, tutkintavankeutta sekä vapauden menetystä käsittelevät lait ovat hyvin tarkkoja ja yksityiskohtaisia. (Hartoneva ym. 2015, 100.) Vangitulla on oikeus hyvään, oikeuden mukaiseen sekä ihmisarvoa kunnioittavaan kohteluun. Vankeudella ei saa aiheuttaa asiakkaalle ruumiillista tai tarpeetonta psyykkistä kärsimystä. (Hartoneva ym. 2015, 104.) Vankilaan sijoitettaessa huomioidaan asiakkaan kotipaikka, jotta hän voi pitää yhteyttä läheisiinsä helpommin rangaistuksen aikana. Ikä, sukupuoli, terveydentila sekä aikaisemmat rangaistukset otetaan myös huomioon. Asiakkaan oma toive sijoittelun kuullaan ja pyritään ottamaan huomioon suunnitelmaa tehdessä. (Hartoneva ym. 2015, 141.)

Vankiloita rikosseuraamuslaitoksella on Suomessa 26, joista suljettuja vankiloita on 15 ja avovankiloita 11 (Rikosseuraamuslaitos 2013). Suljetut vankilat ovat olosuhteiltaan ja valvonnaltaan tiukemmat. Valvonnan asteet, toiminnot ja osastojen erilaisuus vaihtelevat myös suljettujen vankiloiden välillä (Matikkala, J 2010, 18). Avolaitoksessa rangaistustaan suorittavat saavat liikkua vankilan tai osastojen alueella ilman välitöntä valvontaa. Valvontaa toki on, mutta se ei ole jatkuvaa vaan tilannekohtaista. Vankeja voidaan valvoa myös teknisin välinein, kuten valvontarangaistuksen täytäntöönpanossa. Sähköistä menetelmää käytetään esimerkiksi avolaitoksina toimivissa vapauttamisyksiköissä. (Hartoneva ym. 2015, 134.)

Ehdottomilla vankeusrangaistuksilla, jopa lyhyilläkin rangaistuksilla on Hartonevan ym. (2015, 64) mukaan tutkitusti haittavaikutuksia ihmisen elämään. Näitä ovat esimerkiksi mahdollisesti leimatuksi tuleminen, työpaikan menettäminen ja perheyhteyksien menettäminen.

Vankeus rangaistuksen vuoksi on riski menettää työ- tai opiskelupaikka joka saattaa johtaa sosiaalisen tilanteen heikkenemiseen, sekä

taloudellisiin vaikeuksiin. Seuraamusjärjestelmää on pyritty kehittämään erityisesti vapaudessa suoritettavilla seuraamuksilla entistä monipuolisemmaksi ja sosiaalisesti tasa-arvoisemmaksi. (HE 17/2010, 1.1.) Vuonna 2014 Tanskassa julkaistun tutkimuksen mukaan, sähköisessä valvonnassa olleiden rikoksenuusiminen oli vähentynyt (Hartoneva ym. 2015). Lisäksi Ruotsissa tehdyn tutkimuksen mukaan tutkimukset osoittavat, että seuraamus on kuitenkin varsin ankara ja rangaistus vaatii sen suorittajalta paljon, koska rangaistukseen liittyy hyvin voimakas kontrolli. Valvontarangaistuksen on myös todettu vaikuttavan siten, että asiakkaan on helpompi sopeutua yhteiskuntaan, verrattuna laitoksessa suoritettavaan vankeusrangaistukseen. (Oikeusministeriö 2007, 40.)

3.5 Tuki ja kontrolli

Kriminaalipolitiikan kaksi tavoitetta ovat rikollisuuden vähentäminen sekä tavoitteet jotka liittyvät rikollisuuden aiheuttamiin haittoihin. Rikollisuus aiheuttaa haittoja rikoksen uhriksi joutuville henkilöille tai yhteisöille, yhteiskunnalle sekä rikoksentekijälle. (Laine 2014, 211.) Nämä kaksi tavoitetta on hyvä huomioida myös tuen ja kontrollin merkityksen kannalta valvontarangaistusta suorittavien asiakkaiden kohdalla.

3.5.1 Sosiaalinen tuki

Sosiaalinen tuki ymmärretään usein sellaiseksi muodoksi auttamistyössä, jolla yritetään edesauttaa ihmisen sosiaalista selviytymistä, yksilön toimintakykyä ja hyvinvointia rikosseuraamusalalla. Sosiaalityön yhtenä tavoitteena on auttaa ryhmien ja yhteisöjen sekä yksilöiden hyvinvointia erilaisia menetelmiä ja laajaalaista osaamista hyödyntäen. Sosiaalinen tuki ja sosiaalityö eivät näyttäydy ainoastaan toimenpiteiden kuten

vapauden valmistelun kautta rikosseuraamusalalla, vaan asiakkaan kokonaisvaltaisena tukemisena. (Rikosseuraamuslaitos 2014.)

Sosiaalinen tuki on ihmisen identiteetin muodostumisen, kriisitilanteista selviytymisen ja muutokseen mukautumisen kannalta olennainen asia ja se nähdäänkin usein vuorovaikutussuhteisiin liittyvänä. Tuki ja kontrolli rangaistuksen aikana pitää sisällään mahdollisuuden ylläpitää sosiaalisia suhteita koko rangaistuksen ajan. Asiakkaan tukeminen voi olla henkistä tukea, jossa hänestä välitetään ja häneen luotetaan ja häntä kuunnellaan. (Metteri & Haukka-Wecklin 2004, 55- 56.) Kylmänen Anna (2014, 6) kirjoittaa Pro-gradu tutkielmassaan, että sosiaalinen tuki on aina ihmisten välillä tapahtuva prosessi ja että tukemiseen perustuva keskustelu henkilöiden välillä sekä sosiaaliset verkostot ovat hyvin tärkeässä roolissa sosiaalisessa tuessa.

Asiakkaalle jo pelkästään rangaistuksen saaminen ja sen suorittaminen ovat tuen tarpeen paikkoja. Rangaistuksen saaminen voi olla itsetunnon kannalta raskas kokemus ja asiakkaalla saattaa olla pelko leimautumisesta sekä yhteiskunnan ulkopuolelle jäämisestä. Rangaistuksen aikana olevilla valvontakäynneillä pyritään tukemaan asiakasta ja kuuntelemaan asiakkaan kokemuksia rangaistusajasta. Asiakkaan tulee olla koko rangaistuksen ajan tietoinen siitä mistä hän tukea ja apua tarvittaessa. Pelkästään tämä tieto tuen saamisesta voi vähentää asiakkaan stressiä, jota itse rangaistus ja sen tiukka kontrolli saattavat aiheuttaa. (Metteri & Haukka-Wecklin 2004, 57.)

Erilaisten täytäntöönpanojen valvominen kuuluvat yhdyskuntaseuraamustoimistojen tehtäviin ja siksi työ on selvästi myös kontrollityötä. Yhdyskuntaseuraamustoimistoissa työntekijät tekevät lausuntoja asiakkaiden soveltuvuudesta yhdyskuntapalveluun. Työntekijän tekemällä lausunnolla on suuri painoarvo, vaikka päätöksen tuomiosta tekeekin tuomioistuin. Lausuntoa tehtäessä arvioinnissa tulee esiin asiakkaan elämästä laajasti asioita esimerkiksi päihteiden ja huumausaineiden käyttö ja niistä johtuvat ongelmat. Nämä asiat voivat

vaikuttaa siihen, saako asiakas suorittaa rangaistustaan siviilissä. (Haaraoja & Putkonen 2014, 179.) Kontrolli ja tuki on vaikea erottaa toisistaan, koska ne limittyvät väkisinkin hyvin paljon toisiinsa. Kaikki tuki pitää sisällään aina jonkinlaista ja asteista kontrollia. Ja taas kontrollin liittyy aina tukea. (Jokinen & Juhila 2008, 112.)

Tukeminen on auttamista ja tuella pyritään auttamaan asiakasta hänen hankalassa sosiaalisessa tilanteessaan. Työntekijä on esimerkiksi asiakkaan apuna, kun asiakas yrittää saavuttaa suunnitelman mukaisia tavoitteitaan. Tuen tulee olla aina asiakkaan kanssa yhdessä tehtävää työtä, ei puolesta tekemistä. (Jokinen & Juhila 2008, 116.) Tuki on oltava suunnitelmallista, ja jotta suunnitelmallisuudesta voidaan puhua tukemisessa, on ensin selvitettävä tuen tarve ja sen tavoitteet. Tässä tavoitteen asettamisessa asiakkaan olisi hyvä olla itse aktiivinen ja tavoitteiden tulee olla toimivia. Joskus tavoitteet voidaan joutua asettamaan yhteiskunnan puolelta. (Jokinen & Juhila 2008, 116.) Tämän kaltaisia tavoitteita voi esiintyä esimerkiksi valvontarangaistuksen yhteydessä, jossa tuki ja kontrolli näyttäytyvät vahvasti.

Tuesta puhuttaessa on hyvä huomioida vuorovaikutus ja asiakkaan kohtaaminen. Tukeminen vuorovaikutuksessa on enemmän asiakkaan maailman ymmärtämistä, jossa annetaan asiakkaalle aikaa ja tilaa. Pyritäänkin irrottautumaan tavoitteellisuudesta, kontrollista sekä välineellisyydestä. Asiakas kohdataan aidosti ja hyväksytään omana itsenään. (Jokinen & Juhila 2008, 117.)

Asiakkaalle annettu hyvä sosiaalinen tuki pitää sisällään kaikki sosiaalisen tuen muodot. Konkreettisen tuen, kuten valvontarangaistuksen näkökulmasta katsottuna voisi näyttäytyä esimerkiksi työnteon tai opiskelun mahdollisuuden tukeminen sekä asumisen tukemisen muodoissa. Henkisen tuen, johon voidaan luokitella asiakkaan arvostaminen, luottaminen sekä hänen kuunteleminen. Tiedollisen tuen, joka sisältää asiakkaan ohjeistamisen ja neuvonnan rangaistuksen eri vaiheissa. Tärkeä tuen muoto on myös arviointituki, jossa asiakkaan kykyä

muuttaa toimintaansa rikoksettomaan elämään vahvistetaan ja hänen elämänhallintaansa tuetaan. (Metteri & Haukka-Wecklin 2004, 57.) Myös kontrolli voi näyttäytyä asiakastyössä vahvasti, koska kontrolli voi ulottua asiakkaan henkilökohtaiseen elämään, esimerkiksi päihteiden käytön valvontana tai yhdessä asetettujen tavoitteiden tarkasteluna. Kontrolli voi näyttäytyä myös asiakkaan tukemisessa ohjaamisena vuorovaikutuksessa siihen suuntaan, jossa hän itse näkee mahdollisuuden muutokseen. (Haaraoja & Putkonen 2014, 178- 179.)

3.5.2 Eettisyys rikosseuraamusalan työssä

Rikosseuraamusalan sekä aikuissosiaalityön arvot ja eettiset lähtökohdat ovat yhteisiä. Työtä ohjaa ihmisen ymmärtäminen kokonaisvaltaisesti hänen fyysisten, psyykkisten sekä sosiaalisten ulottuvuuksiensa kautta. Ihmiskäsitykseen ja etiikkaan liittyvät lähtökohdat ovat aikuisten ihmisten kanssa tehtävässä työssä pääosin yhteneviä. Työtä aikuisten parissa ohjaa ihmisen kokonaisvaltainen ymmärtäminen fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuksien kautta. Ihminen on vuorovaikutuksessa ympäristönsä sekä muiden ihmisten kanssa. Aikuissosiaalityön eettisten toimintaperiaatteiden mukaan työssä korostuvat ihmisarvoinen kohtaaminen sekä kohtelu, oikeudenmukaisuus ja tasa-arvo ja velvollisuus toimia sääntöjen mukaan. Aikuissosiaalityössä näyttäytyvät myös sekä yleishumaani toiminta, että yhteiskuntakriittisyys syrjäytymisuhan alla olevan asiakaskunnan puolesta. (Väisänen & Väänänen-Fomin 2014, 138-139.)

Suonio (2014, 81) tuo esille vankeuden psykososiaalisia vaikutuksia ja toteaa, että vahingollisten vaikutusten välttämiseksi olisi tärkeää asiakkaan inhimillisten perustarpeiden tyydyttäminen. Tärkeitä ovat myös itsenäisen päätöksenteon ja hyväksynnän tarve, johon työntekijä voi vastata esimerkiksi antamalla asiakkaalle osallisuuden mahdollisuuksia.

Rikosseuraamusalan työssä sosiaalityöhön liittyy usein roolien jännite. Työssä on osittain kyse hallinnasta sekä riskien arvioinnista ja samalla on

otettava kokonaisvaltaisesti asiakkaan hyvinvoinnin osatekijät huomioon. Työssä sitoudutaan paljolti asiakkaan hyvinvointia edistävään sekä muutokseen tähtäävään työhön. Työntekijä pyrkii samalla arvioimaan asiakkaan rikollisen käyttäytymisen riskejä ja asiakkaan hyvinvoinnin edistämisen kautta hän perustelee asiakkaan tuen tarvetta. Sosiaalisen tuen tavoitteena on vähentää asiakkaan mahdollista rikollista käyttäytymistä. (Suonio 2014, 81.) Rikollista elämäntapaa ei eettisten velvoitteiden mukaan tarvitse hyväksyä, vaan siinä sosiaalityö tarkoittaa, että etsitään vaihtoehtoisia tapoja ja toimintatapoja elämään. Se että asettaudutaan asiakkaan puolelle, ei suinkaan tarkoita sitä, että hyväksytään asiakkaan teot. Kuitenkin teoista huolimatta kaikilla on oikeus tulla kuulluksi ja saada tukea sekä puolestapuhujan tarvittaessa. (Haaraola & Putkonen 2014, 188- 189.)

Sosiaalityössä hyvinvointietiikan toteuttaminen on päämäärä, joka olisikin hyvä näkyä kaikessa inhimillisessä toiminnassa. Sosiaalityötä asiakkaan parissa tehdään ammatillista harkintaa käyttäen, mutta samalla myös huomioon ottavasti, vastuullisesti sekä ihmisystävällisesti. Työntekijä auttaa asiakasta selviytymään vaikeasta elämäntilanteesta. Jotta työntekijä pystyy auttamaan, on hänen tunnistettava yksilöllisesti asiakkaan sen hetkisen elämän muutostarpeet sekä ongelmat. (Suonio 2014, 82.) Rikosseuraamuslaitoksen strategian 2011-2020 mukaan rikosseuraamuslaitoksen arvoiksi on määritelty ihmisarvon kunnioittaminen, oikeudenmukaisuus, turvallisuus sekä usko ihmisen mahdollisuuksiin muuttua sekä kasvaa. (Rikosseuraamuslaitos 2011, 5.)

Rikoksentekijän osallisuus niin sanottuun normaaliin elämään ja yhteiskunnalliseen osallisuuteen suljetaan, kun hän saa ehdottoman vankeusrangaistuksen ja hän jää tavalla tai toisella yhteiskunnan ulkopuolelle. Rangaistuksen aikana tulee kuitenkin ottaa huomioon asiakkaan muutostarpeet ja edetä näitä muutoksia kohti toteuttaen suunnitelmallista työtä. Esimerkiksi valvontarangaistusta suorittaessa

toimeenpanon tulee noudattaa eettisyyttä ja ihmisarvoa sekä sensitiivisyyttä. Toimeenpanossa on hyvä olla enemmän kommunikatiivisen rangaistuksen periaatteita, kuin hallinnan periaatteita. Jotta sosiaalityö rangaistuksen aikana toteutuisi, tulisi sitä katsoa eettisistä lähtökohdista, jossa katse suunnataan enemmän rikollisuudesta irtautumiseen kuin rikollisen käyttäytymisen syihin. (Suonio 2014, 83.)

Työn arvojen ja moraalien totuttaminen on eettisesti kestävää toimintaa. Eettisen toiminnan on oltava sopusoinnussa sekä lainsäädännön, että kansainvälisissä sopimuksissa määriteltyjen oikeuksien kanssa. Asiakkaan elämäntilanteeseen perehdytään yksilöllisesti ja annetaan asiakkaan omalle osallisuudelle tilaa, sekä vahvistetaan hänen vaikuttamismahdollisuuksiaan, jotka koskevat hänen elämänsä. Tuetaan asiakasta oman elämän vastuun ottamisessa, valintojen tekemisessä sekä teoissa. Työskentelyn on oltava luottamuksellista sekä puolueetonta ja asiakkaan yksityisyyden tulee toteutua. (Kanaoja, Lähteinen & Marjamäki 2017, 173- 174.) Eräänlainen vallankäyttö asiakastilanteissa on tavalla tai toisella välttämätöntä ja sitä on joskus vaikea tiedostaa. Vallankäyttö voi näyttäytyä työssä esimerkiksi asiantuntijuutena tai välillisenä valtana eli suostutteluna. Toisaalta työntekijöillä on velvollisuus noudattaa työssään lakia ja säädöksiä, joten se saatetaan nähdä vallankäyttönä. Vallankäyttöön liittyy eettisiä ristiriitoja, koska valtaa käytettäessä työntekijät edustavat yhteiskuntaa eivätkä voi aina olla asiakkaan puolella. Eettisiä ristiriitoja ilmenee muun muassa rangaistusten täytäntöönpanoissa, jossa valvoja edustaa yhteiskuntaa ja toimii osana rangaistusseuraamusjärjestelmää. Ristiriitana tässä voidaan nähdä se, että sosiaalityössä tulisi toimia huono-osaisten ja heikompien auttajana. Toisaalta vallankäyttö voi olla myös samalla asiakasta tukevaa sekä uusia mahdollisuuksia avaavaa toimintaa. Työntekijältä tämä vaatii omien arvojen tarkkailemista ja punnitsemista verrattuna ammatillisiin sekä yhteiskunnallisiin arvoihin sekä näihin liittyvien ristiriitojen tunnistamista. (Haaraoja & Putkonen 2014, 177- 178.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyömme on laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus. Tietoa opinnäytetyöhömmme keräsimme teemahaastatteluin ja haastattelujen jälkeen litteroimme kerätyn aineiston.

Objektiivisuus laadullisessa tutkimuksessa lähtee siitä, etteivät tutkijan omat arvot, asenteet tai uskomukset vaikuta tutkittavaan asiaan ja sen luotettavuuteen. Tutkijan tavoite on ymmärtää kyseessä olevaa ilmiötä sekä peilata tulkintavaiheessa teoretietoa. Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa lähtökohtana on tutkittavan asian todellisen elämän kuvaaminen. Pyrkimys kvalitatiivisessa tutkimuksessa on, että asiaa tutkitaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. (Hirsjärvi, Sinivuori, Remes & Sajavaara 2007, 157.) Laadullisessa tutkimuksessa onkin tärkeää, että ne asiakkaat joilta tietoa kerätään tietävät tutkittavasta asiasta mahdollisimman paljon ja heillä on asiasta omakohtaista kokemusta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 85). Perehdyimme teoretietoon mahdollisimman hyvin, rajaten sitä olennaisimpiin käsitteisiin jotka toimme työssämme esiin.

4.2 Teemahaastattelu

Valitsimme tutkimuksemme tiedonkeruumuodoksi haastattelun, koska sen avulla tutkimukseen osallistuvilla asiakkailla ja työntekijöillä oli mahdollisuus tuoda esiin vapaasti ja laajasti heitä koskevia asioita.

Haastattelun aikana on mahdollisuus syventää tietoja, jota haastateltavilta saadaan ja tarvittaessa esittää tarkentavia kysymyksiä. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 35- 36.)

Haastattelun päätimme suorittaa teemahaastattelun eli puolistrukturoidun haastattelun muodossa. Kysymysten muodot ovat puolistrukturoidussa haastattelussa kaikille haastateltaville samat, mutta kysymysten järjestystä ja sanamuotoja voi haastattelija vaihtaa halutessaan haastattelun aikana. Teemahaastattelussa kaikki haastateltavat ovat kokeneet saman tilanteen,

eli tässä tapauksessa valvontarangaistuksen. Myös haastattelijoiden tulee olla perehtyneitä tutkittavaan ilmiöön ja kehittää sen pohjalta haastattelurunko, jonka mukaan haastattelu etenee. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47.) Haastattelurungossa ei ollut yksityiskohtaisia kysymyksiä vaan teema -alueita sekä alakäsitteitä, joista kysymykset muodostuivat keskustelun kautta haastattelun aikana (Hirsjärvi & Hurme 2000, 66).

Rajasimme haastateltavien henkilöiden määrän viiteen henkilöön. Haastateltavista henkilöistä kaksi oli rikosseuraamuslaitoksen työntekijöitä ja kolme rangaistusta suorittavaa henkilöä. Tarkoituksenamme oli, että tutkimuksessamme molemmat osapuolet saivat tuoda omat kokemuksensa esiin.

Haastattelumuotona meille oli alusta asti selvää, että asiakkaat haastatteleimme yksilöhaastatteluina. Työntekijät haastatelimme parihaastattelun muodossa, jossa heillä oli mahdollisuus yhteiseen keskusteluun vuorovaikutuksessa ja samalla tuottaa huomioita sekä monipuolista tietoa tutkittavasta ilmiöstä. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 61.) Haastattelussa korostuu vuorovaikutus sanoista, tulkinnasta ja sanojen kielellisestä merkityksestä. Haastateltavan vastaus heijastaa haastattelijan läsnäoloa haastattelun aikana. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 48–49.) Haastattelun aikana on hyvä kiinnittää huomiota kieleen ja käsitteisiin. Haastateltavan tuottama puhe ja sen sisältö ovat opinnäytetyön tutkimuksen kohteena. Puheen sisällöstä tehdään havaintoja ja tulkintoja, jotta tutkimusta varten saadaan tarvittavaa tietoa. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 52.)

Aineiston asiakkailta keräsimme haastattelun aikana nauhoittamalla. Näin saimme mahdollisimman yksityiskohtaista tietoa siitä mitkä asiakkaan kokemukset valvontarangaistuksesta ovat. Haastateltaville annoimme aiheen ja teemat etukäteen tutustuttaviksi, jotta he osasivat valmistautua haastatteluun (LIITE 3). Tämän toteutimme siinä vaiheessa, kun itse haastattelun ajankohta asiakkaan kanssa sovittiin. Sovimme työntekijöiden välityksellä asiakkaiden kanssa haastattelun ajankohdan ja paikan.

Haastattelupaikkana oli Yhdyskuntaseuraamustoimisto ja haastattelut toteutimme asiakkaiden valvontakäyntien yhteydessä. Näin ollen asiakkaille ei aiheutunut haastatteluista ylimääräisiä kuluja, vaan käynti oli jo valmiiksi aikataulutettu asiakkaan lukujärjestykseen. Yhden haastatteluista toteutimme asiakkaan toiveesta puhelimitse. Sovimme ryhmässämme kuka haastattelun tekee, ja yhdyskuntaseuraamustoimiston työntekijän kanssa sovimme erilaiset käytännön asiat, jotka tuli ottaa huomioon puhelinhaastattelua tehdessä.

4.3 Aineiston analyysi

Aineiston analyysissa käytimme sisällönanalyysia, joka on perusanalyysimenetelmä ja useat laadullisen tutkimuksen analyysitavat perustuvat sisällönanalyysiin. Sisällönanalyysi on nähtyjen, kirjoitettujen tai kuultujen sisältöjen analyysia väljänä teoreettisena kehyksenä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91.) Sisällönanalyysilla pyritään saamaan tiivistetty ja yleinen kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103.)

Haastattelut tallensimme nauhoittamalla ja kirjoitimme puhtaaksi sanasanaisesti eli litteroimme aineiston. Kiinnitimme litteroinnissa huomiota puhekieleen ja sen ymmärrettävyyteen tuloksien kannalta. Pyrimme litteroimaan aineiston ensin mahdollisimman kattavasti ja tarkasti, jonka jälkeen teimme rajaukset huolellisen harkinnan jälkeen. Valikoimme haastattelusta opinnäytetyömme kannalta keskeiset asiat teema-alueiden mukaisesti.

Tulkitsemme havaintomateriaalia ja nostamme sieltä merkittäviä ja toistuvia teemoja. Seulomme tutkimuksemme kannalta merkitykselliseksi nousseita avainkategorioita ja kokoamme esiin nousseet teemat yhteen. (Hirsjärvi ym. 2007, 260.)

Haastattelussa saatu aineisto litteroitiin ja kirjoitetusta tekstistä aloimme etsiä eri teemojen mukaisia asioita. Tätä tapaa kutsutaan klusteroinniksi,

eli ryhmittelyksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110.) Käytimme erivärisiä tusseja, joilla merkitsimme samankaltaisesti esiintyviä aineiston osia. Tämän jälkeen erittelimme pääteemoja tutkimustehtävämme mukaisesti ja aloimme kerätä teemojen alle olennaisia haastatteluaineistosta esiin nousseita vastauksia. (Alasuutari 1999, 40.) Käytimme jokaiselle teemalle omaa kartonkia, johon lisäsimme litteroidusta tekstistä esiin nousseita asioita postit lapuille. Tämän jälkeen keräsimme tutkimusaineistosta saaduista vastauksista yhtäläisyyksiä ja määrittelimme näille omat alakategoriat. Tällä tavalla pystyimme tiivistämään aineiston vastaamaan tutkimustehtäväämme. Tiivistetystä aineistosta löydetty vastaukset kokosimme yhteen saaden tutkimusta varten oleelliset vastaukset koottua.

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tässä kappaleessa käsittelemme opinnäytetyömme tutkimustuloksia. Asiakkaille suunnattujen haastattelujen teemoina olivat valvojan rooli ja merkitys, informointi rangaistusajan sisällöstä, kokemukset tuesta ja tuen tarpeista sekä oma hyvinvointi ja sosiaaliset suhteet rangaistusaikana.

Työntekijöille suunnattujen haastattelujen teemoina olivat valvojan rooli ja merkitys, informointi rangaistusajan sisällöstä sekä tuen ja kontrollin näyttäytyminen valvontarangaistusta suorittavien kanssa työskennellessä.

Suunnitellessamme teemoja päätimme, että asettelemme teemat hyvin samankaltaisiksi työntekijöille ja asiakkaille ja näin ollen saimme vastauksia siihen vastaavako asiakkaiden ja työntekijöiden kokemukset toisiaan. Tämän myötä saimme vastauksia tutkimuskysymyksiimme ja saimme annettua tärkeää informaatiota Hämeen yhdyskuntaseuraamustoimistolle työn kehittämisen kannalta.

5.1 Valvojan rooli ja merkitys

Ensimmäinen teema haastatteluissamme käsitteli valvojan roolia ja merkitystä. Tämän teeman ja siihen suunniteltujen kysymyksien tavoitteena oli avata ja selvittää valvojan roolia ja merkitystä asiakkaiden ja työntekijöiden näkökulmasta. Pyrimme löytämään yhteneväisiä kokemuksia saamistamme vastauksista.

Aineiston analyysissä tuli selkeästi esille, että työntekijöiden ajatukset omasta roolistaan valvojana ovat toteutuneet asiakkaiden kokemissa tilanteissa rangaistusaikana. Työntekijöiden tärkeimmät tavoitteet olivat asiakkaan motivointi, päihteettömyyden tukeminen sekä ohjaaminen ”uuteen alkuun”. Tärkeimpinä valvojan ominaisuuksina työntekijät pitivät nopeaa reagointikykyä, asiakkaan asioihin perehtymistä kokonaisvaltaisesti sekä ongelmanratkaisukykyä. Työntekijöiltä nousseita kuvauksia omasta roolistaan oli turvallinen tsemppari ja koutsit.

Asiakkaat kokivat valvojansa roolin myönteiseksi. Valvoja koettiin rangaistusajan tärkeimmäksi henkilöksi, joka on auttavainen ja ymmärtäväinen. Kokemusten mukaan valvojaa oli helppo lähestyä sekä kohtelu oli asiallista ja asiointi oli helppoa. Vastauksissa työntekijöiden joustavuus nousi hyvin merkittäväksi asiaksi rangaistus aikana.

"Niin...semmosena koutsina, tsempparina, tukijana niinku et asiakas suoriutuu siitä valvontarangaistuksesta sen valvontantarangaistaistuksen, niiku miten laki on sen määritelly, nii sen edellyttämällä tavalla. Ja tota aina puhutaan tuesta ja kontrollista et ne ois jotenki vastakkaiset ni mun mielestä ne ei oo millään tavalla vastakkaiset. Vaan, että kontrollin keinoin myös pystytään tukemaan asiakasta, ja sen mitä asiakkailta oon kuullu ni asiakkaat kokee sen hyvin pitkälti samoin, että kun kontrolloidaan niin se tukee heitä suoriutumaan." T1

"No sehän on tärkein öö henkilö tässä hmm kuviossa. Eliikkä tekee kaiken niinkun työn mitä mun puolesta sitten tekee." H3

"No en mä tiedä, hirveen helppo asioida ja totanoinni X on ollu mulle kyl tosi niinku auttavainen tässä ja ymmärtäväinen. Se on jeesannu mua silleen vissiin, et mä sain suurin piirtein itse päättää ton alkamispäivänkin." H1

5.2 Informointi rangaistusajan sisällöstä

Seuraava teemamme haastatteluissa käsitteli informointia rangaistustajan sisällöstä. Haastatteluissa pyrimme selvittämään informoinnin merkitystä asiakkaiden ja työntekijöiden kannalta jo lausuntovaiheesta alkaen. Työntekijöiden vastausten perusteella ilmeni, että huolellinen ja laaja asiakkaan informointi alusta lähtien on asiakkaan oikeuden ja edun mukaista. Informointia on saatavissa koko rangaistuksen ajan tarpeen vaatiessa. Joskus kuitenkin on tilanteita, joissa asiakasta täytyy muistuttaa rangaistusaikaan liittyvissä asioissa. Alkuvaiheen informoinnin yhteydessä

asiakkaalle kerrotaan myös muista vaihtoehtoista, mikäli hän ei halua suorittaa valvontarangaistusta.

Asiakkaiden vastauksista toistui tässäkin teemassa työntekijöiden joustavuuden merkitys rangaistusajan sisältöä suunniteltaessa. Elämäntilanteen huomiointi sekä perheen ja työn yhdistäminen koettiin hyvin huomioiduksi työntekijöiden taholta. Vastauksista ilmeni asiakkaiden olleen tyytyväisiä saamaansa informaatioon sekä kohteluun asiakkaana. Informointi koettiin riittävän laajana eikä esiin noussut tarvetta informaation lisäämiseen.

"Kyl mä oon totanoinniin, ollaan keskusteltu tästä paljon sillon alkuunsa ja sitten mä oon luku ne kaikki ohjeet kyllä ja sille että mun mielestä ihan hyvä tota. Parempi vaihtoehto kun olla kaltereiden takana." H2

"Joo ja totanoinni tää on mulla Y, kerta ku tää panta on. Ja sillee ei sit tuolla käyty sitä niin tarkkaa enää läpi ku mulla oli Y, vuotta sitte oli, ja se oli vielä aika hyvässä muistissa mitä se tulee sisältää." H1

Asiakkaista kaikki kolme olivat saaneet informaatiota rangaistusajan sisällöstä valvojaltaan. Kaksi asiakkaista mainitsi myös saaneensa rangaistuksen alkamisen jälkeen tietoa tukipartiolta.

"Mä oon totanoinni saanu tästä niinku X:ltä sillon tietoa alussa ja sitte myöhemmässä vaiheessa tukipartiot on kertonu näistä ja kaikista asioista." H2

Asiakkailta kysyttäessä, mistä tiedoista he kokevat olleen erityistä hyötyä rangaistuksen suhteen, kaksi asiakkaista ei osannut yksilöidä mitään tiettyä asiaa, joka heidän mielestään olisi ollut erityisen tärkeä. Yksi haastateltavista mainitsi tärkeäksi informaatioksi sen, että hän saa vuorotöitä tehdessään olla maksimissaan 50 tuntia viikossa työssä.

"No nyt on aika vaikea. No en mä oikee osaa...se oli tietenki se, että mulle kerrottiin se, kun käyn itse vuorotöissä. Nii mulle kerrottiin, että 50 tuntia viikossa on se maksimi minkä mä saan olla siellä töissä." H1

"Kyl kaikki on ihan hyvin silleen, et tän ohjeen kans mikä on tehty ni kyl tän kans pärjää aika hyvin." H2

Työntekijät kokivat informoinnin rangaistusajan sisällöstä hyvin tärkeäksi ja hyvin olennaiseksi osaksi luottamuksellisen työskentelysuhteen syntymistä. Haastatteluissa nousi esiin, että molempien työntekijöiden tapa informoida asiakasta rangaistusajan sisällöstä oli hyvin samanlainen

"Informontihan alkaa siellä lausuntovaiheessa eli kun asiakas kutsutaan tänne ensimmäistä kertaa haastatteluun. Siinä kerrotaan ihan juurta jaksan asiakkaalle, et mitä valvontarangaistus pitää sisällään. Ja ainakin oma käytäntö on niin, että ensimmäisellä tapaamisella en koskaan pyydä suostumusta, vaan jätän asiakkaan miettimään asiaa ja punnitsemaan niitä vaihtoehtoja mitä hänellä on siinä tilanteessa ja vasta toisella tapaamisella sitten sillon käyn enemmän sitä hänen elämäntilannettaan läpi ja toki asiakas voi esittää kysymyksiä ja usein ne kysymykset liittyy siihen rangaistusaikaan." T1

"Mul on ihan samalainen mitä X, et tavallaan sillä viimesellä tapaamisella et onko se sitten toinen, vai monesko tapaaminen, mut just se et on tavallaan kun siinä kuitenkin annetaan se suostumus. Että varmasti ymmärtää, et mihin on suostumassa ja kuitenkin sillä tavalla henkilökohtaselle, sinne omaan kotiin mihin virkamiehet voi, pitää päästää niin tota että et varmasti tavallaan on niinku ymmärtäny mistä on kyse." T2

Työntekijöiden haastatteluissa nousi esiin, että rangaistusajan sisällöstä kerrottaessa asiakkaalle, voi asian esiin tuominen ja kertominen vaatia useita toistoja, jotta asiakas sisäistää mistä rangaistuksessa on kyse.

"Se tietopaketti mikä annetaan asiakkaalle sen ensimmäisen haastattelun yhteydessä, on aika suuri. Et se on iha ymmärrettävää et ihminen ei pysty

sisäistämään kaikkee et sitte ne tulee kysymysten muodossa sitte. Ja asiakkaathan soittelee aika paljon, et miten se juttu olikaan. En nyt pysty tässä yksilöimään mutta...” T1

Informointi rangaistusajan sisällöstä teemaan liitimme myös kysymyksen työntekijöille liittyen siihen, minkälaista he ajattelevat olevan riittävä informointi. Työntekijät kokivat tämän asian hyvin yksilölliseksi eri asiakkaiden kohdalla.

”Vähä hankala välillä teen asiakkaalle sillä tavalla et kysyn heiltä et kerros mulle miten et miten sä niinku toimit tässä tilanteessa tai jotenki, että vähän niinku testaan sitä, että jos mä oon jotakin sanonu et näin ja näin asiat on, että et varmasti hän ymmärtää mistä on kyse.” T2

5.3 Kokemukset tuesta, kontrollista ja tuen tarpeista

Kolmas teema haastatteluissa käsitteli tukea ja kontrollia rangaistuksen aikana. Tuen ja kontrollin näyttäytyminen on hyvin iso osa valvontarangaistusta ja ne näyttäytyvät samassa kehyksessä samanaikaisesti. Tämän vuoksi tuesta ja kontrollista puhuttaessa käsiteltiin samankaltaisia asioita. Työntekijöiden näkökulmasta katsottuna tukea ja kontrollia käsitteinä ei voi erottaa toisistaan. Työntekijät kertoivat tuen ja kontrollin olevan keinoja auttaa asiakasta sitoutumaan rangaistuksen suorittamiseen. Myös palveluohjauksen merkitys erilaisten tukitoimien kartoittamisessa kuuluu osana asiakkaan edunmukaiseen työskentelyyn. Sosiaalisina ja henkisinä tuen ja kontrollin välineinä työntekijät toivat esiin muutaman merkittävän asian. Luottamuksen rakentaminen, yhteistyö sekä tsemppaus, ja uskon luominen koettiin erityisen tärkeiksi tukimuodoiksi. Työntekijät pitivät näitä keinoja edellytyksenä asiakkaiden onnistumisten kokemuksiin rangaistusaikana.

Kaikki asiakkaat kokivat saaneensa kaiken sen tuen minkä tarvitsivat rangaistuksen aikana. Tuki koettiin yksilölliseksi ja joustavaksi. Asiakkaat kertoivat saaneensa tukea myös ystäviltä sekä perheeltä. Tukipartion

käyntejä kuitenkin toivottiin olevan enemmän. Sosiaalinen kanssakäyminen asialliseksi koettujen tukipartion työntekijäiden käyntien yhteydessä koettiin kannustavaksi ja tarpeelliseksi. Tukipartion käynnit ovat osa valvontarangaistusta ja asiakkaat saavat myös tukipartion työntekijöiltä paljon tukea rangaistusaikana. Halusimme näin ollen selvittää, minkälaiseksi asiakkaat olivat kokeneet tukipartion käynnit rangaistusaikana. Haastatteluista kävi ilmi, että asiakkaat olivat kokeneet tukipartion käynnit hyviksi eikä heillä ollut mitään negatiivista sanottavaa. Asiakkaat olivat sisäistäneet hyvin sen, että käynnit ovat osa rangaistusta.

"Varmaanhan mä olisin saanu vaikka minkälaista tukea, mutta ku mä en oo välttämättä sillee tarvinu. Mun mielestä totanoinni eihän tää oikeestaan niinku väljempää vois olla, jos nyt niinku aatellaan. Kaupassa käynnit on ihan sopivasti suunniteltu ja ne toimii ihan hyvin ja kaikki muutenki." H2

"Kyllä oon kaiken saanu mitä oon pyytäny" H1

"No, siis ihan mukavia henkilöitä ja totanoin kovasti aina jutellaan siitä ja mun mielestä se on ihan hyvä et ne käy. Mun mielestä sais käydä vaik useemminkin, ei siin oo mitään." H2

"Siis nehän on ihan sosiaalisia käyntejä, me jutellaan aina niitä näitä" H1

Haastattelujemme neljäs teema käsitteli hyvinvointia ja sosiaalisia suhteita rangaistusaikana. Tämä teema oli vain asiakkaille suunnatussa haastattelussa. Halusimme selvittää kysymyksien avulla sitä, minkälaiseksi asiakkaat kokivat oman hyvinvointinsa rangaistusaikana. Huomasimme aineistoa analysoidessa, että saamamme vastaukset liittyivät saumattomasti tuen ja kontrollin teemaan. Siksi halusimme käsitellä tätä aluetta tuen ja kontrollin käsitteen alla. Asiakkaiden mukaan rangaistusajan sisällön vaikutukset olivat näyttäytyneet heidän elämässään positiivisina. Aikataulujen suunnitelmallisuuden myötä vuorokausirytmiksi pysyi säännöllisenä. Tämä vaikutti fyysiseen ja psyykkiseen hyvinvointiin sekä jaksamiseen ja arki koettiin sujuvampana.

Päihteettömyys vaikutti myös edellämainittuihin asioihin myönteisesti. Kaksi kolmesta haastateltavista mainitsi hyvinvoinnista kysyttäessä päihteettömyyden, ja sen, että hyvinvoinnissa on ollut eroa kun rangaistuksen aikana ei ole voinut käyttää päihteitä.

"Ei mulla mitään valittamista kyllä oo. Ei oo. Siis siin on mukava, ku on tullu tehtyä enemmän kotona töitä nyt kun sitä ei voi lähteä mihinkään. Sitte tulee tehtyä ne kotityöt kato sitte paremmin. Ja sitä ettii niinku kaikkee sellasta mitä on jääny tekemättä, ni nyt nekin tulee tehtyä sitte."
H2

"Selvinpäin tulee oltua ni mikäs tässä on ollessa." H1

"Joo, kun viikonloppusin on tullu juotua ainakin se yks päivä, nii mä aattelin nyt jättää senkin pois tossa kun se vaikuttaa niin paljon tohon treeniin ja kaikkeen muuhunkin jaksamiseen." H3

"Joo kun ei saa ottaa mitää. Jää kaikki iltakaljat ottamatta." H1

"No joo, kiloja on tippunu katos ja mä en tiedä totanoinni ehkä niitä ulkoilu ainoastaan niitä ulkoilu lenkkejä sais oll enemmän. Mul on nyt kaks tuntia päivässä se ulkoilu, mutta niitä vois olla totaniin silleest, et jos kävis aamupäivällä lenkillä ja iltapäivällä. Se olis mukava." H2

"Ööö, no tietysti siis nää kenen kaa kaljalla käydään, niin heitä ei oo tullu nähtyä niin paljoa, että sit oon soittanu ja pyytäny limpparille meille. Osa tulee ja osa ei." H3

6 TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Laadullisessa tutkimuksessa on tiedettävä tarkoin mitä tutkitaan, millaisia tutkimustuloksia tavoitellaan ja millaisia keinoja tutkimuksessa saa käyttää (Tuomi & Sarajärvi 2009, 126).

Tutkimusprosessissa tutkimuksen eettiset näkökulmat voidaan jakaa kolmeen eri luokkaan. Ensimmäiseksi tutkimuksessa voidaan pohtia tutkitun aiheen eettisiä oikeutuksia ja sitä miksi kyseisen ilmiön tutkiminen on perusteltua. Kyseisen aiheen pohtiminen on erittäin tärkeää, kun kysymyksessä tutkittavien haavoittuvaisuus tai sensitiivinen tutkimusaihe. (KvaliMOTV, hyvä tutkimuskäytäntö 2017.)

Toinen asia, jota tutkimuksen eettisessä arvioinnissa tulee pohtia ovat tutkimusmenetelmät, eli saadaanko tavoiteltava tieto hankittua aiotulla aineistonkeruumenetelmällä. Tutkimusaineiston analyysiin ja raportointiin liittyy kolmas eettinen näkökulma. Analyysivaiheessa tutkijan tulee toimia niin, ettei esimerkiksi jo litteroidussa haastattelumateriaalissa ole nähtävissä tutkimukseen osallistuvien oikeita nimiä. Tutkijalla on eettinen velvollisuus raportoida tutkimuksen tulokset mahdollisimman tarkasti ja rehellisesti, mutta samalla huolehdittava tutkittavien tietosuoja ja tunnistamattomuus. (KvaliMOTV, hyvä tutkimuskäytäntö 2017.)

Hyvä tieteellinen käytäntö sisältää tiedeyhteisön toimintatapojen noudattaminen, kuten rehellisyys ja huolellisuus, tarkkuutta tutkimustulosten tallentamisessa sekä niiden esittämisessä ja arvioinnissa. Muiden tutkijoiden työn huomioiminen omassa työssämme on oltava asianmukaista ja kunnioittavaa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 132.)

Emme tuoneet työssämme esiin haastateltavien asiakkaiden ikää, sukupuolta, tarkkaa rangaistuksen aikaa, tehtyä rikosta tai asuinpaikkakuntaa. Haastateltavien henkilöiden määrä oli pieni, joten näillä edellä mainituilla tiedoilla ei ollut tutkimuksemme kannalta merkitystä. Näin varmistimme myös, että asiakkaita tai työntekijöitä ei pystytä haastatteluista tunnistamaan.

Yhtenä tärkeänä lähtökohtana tutkimuksessa on tutkittavien henkilöiden suojaaminen mahdollisilta negatiivisilta seurauksilta, joita voisi aiheutua heidän tunnistamisensa myötä tutkimusjulkaisussa (Kuula 2011, 201). Tutkittavien henkilöiden tunnistaminen opinnäytetyössä on hyvin kriittinen tekijä tietosuojan ja tutkimuseettisyyden kannalta (Kuula 2011, 207). Asiakkaat haastatteluihin saimme rikosseuraamustyöntekijöiden kautta, jotka tiedustelivat asiakkailta halukkuutta osallistumaan tutkimukseemme haastattelujen muodossa. Osan haastatteluista suoritimme tapaamisen yhteydessä ja yhden puhelin haastatteluna.

Asiakkaan itsemääräämisoikeutta tulee kunnioittaa ja sen takaamiseksi korostetaan tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuutta, sekä mahdollisuutta siitä kieltäytymiseen. On myös tärkeää, että asiakas on tietoinen, ettei tutkimukseen osallistumisesta kieltäytyminen aiheuta hänelle mitään seurauksia. Asiakkaalla on myös oikeus keskeyttää osallistuminen tutkimukseen tai haastattelussa jättää halutessaan vastaamatta kysymyksiin. Tutkittavalla asiakkaalla on myös oikeus tietää mitä hänestä kirjoitetaan, siinäkin tapauksessa, kun henkilöllisyyttä ei tuoda tutkimuksessa julki. (Pehkonen & Väänänen-Fomin 2011, 240–241.)

Keräsimme kaikilta haastateltavilta kirjallisen suostumuksen haastatteluun (LIITE 2.) Haastateltavat vastasivat kaikkiin kysymyksiimme ja haastattelujen aikana tarkensimme kysymyksiä tarvittaessa. Haastateltavat saivat myös halutessaan kieltäytyä vastaamasta kysymyksiin. Haastatteluihin meistä osallistui kaksi jäsentä ja olimme varmistaneet haastattelujen nauhoittamisen välineistön toimivuuden, käytimme nauhoitukseen tablettia. Emme maininneet haastattelujen aikana asiakkaiden emmekä työntekijöiden nimiä. Litteroinnin jälkeen hävitimme haastattelumateriaalin välittömästi.

Haastatteluista saadaan mahdollisimman laadukkaita, kun haastattelut litteroidaan mahdollisimman pian haastattelujen jälkeen (Hirsjärvi & Hurme 2000, 185).

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tulee näkyä, miten aineiston analyysiprosessi on edennyt ja miten tutkitut tulokset on saatu. Tulosten pelkkä esittäminen ilman analyysin kuvausta ei riitä. (KvaliMOTV, hyvä tutkimuskäytäntö 2017.) Tutkimuksen kuuluu olla suunniteltu, toteutettu sekä raportoitu mahdollisimman yksityiskohtaisesti tieteellisen tiedon vaatimusten edellyttämällä tavalla (Tuomi & Sarajärvi 2009, 133). Kävimme tutkittavan litteroidun aineiston yhdessä läpi, jotta päädyimme samanlaisiin tuloksiin haastattelujen sisällöstä, näin varmistimme tulosten reliaabelisuuden (Hirsjärvi & Hurme 2000, 186). Tutkimusmenetelmien luotettavuutta voidaan käsitellä myös validiteetin avulla. Validiteetissa ilmenee, että tutkimuksessa on tutkittu niitä asioita mitä on ollut tavoitteena (Tuomi & Sarajärvi 2009, 136).

Rangaistusmuotona valvontarangaistus on suhteellisen uusi tuore, koska se on otettu käyttöön Suomen rikosseuraamusjärjestelmässä vuonna 2011. Valvontarangaistuksesta on kuitenkin saatavilla joitakin tutkimustuloksia ja kirjallisuutta, joita käytimme opinnäytetyössämme lähteinä. Nämä tutkimukset, joita työtämme varten löysimme, olivat gradu tutkielmia ja opinnäytetöitä. Niitä tutkittuamme huomasimme, että tutkielmissa on käytetty paljon samoja kirjallisia lähteitä mitä itse työssämme käytimme.

7 POHDINTA

Meille oli ryhmässämme jo heti opinnäytetyöprosessin alusta lähtien hyvin tärkeää se, että aihe, josta lähdemme tekemään opinnäytetyötä kiinnostaa meitä kaikkia. Kävimme jo hyvin varhaisessa vaiheessa työskentelyprosessia keskustelua siitä, mitkä voisivat olla meitä kiinnostavia aiheita ja mitkä taas eivät. Päädyimme valitsemaan tutkimuksen toimeksiantajaksi yhdyskuntaseuraamustoimiston ja valvontarangaistuksen tutkimisen. HavaitSIMME tämän aihealueen lähivuosina tehtyjen opinnäytetöiden määrän olevan hyvin vähäinen. Yhteistyö yhdyskuntaseuraamustoimiston kanssa alkoi helposti kahden ryhmän jäsenemme suoritettua harjoittelun siellä. Saimme myös yhdyskuntaseuraamustoimistolta hyviä vaihtoehtoja ja ideoita opinnäytetyömme aiheelle. Loppujen lopuksi tulimme yhdessä yhdyskuntaseuraamustoimiston yhteyshenkilömme kanssa siihen tulokseen, että lähdemme tutkimaan valvontarangaistusta opinnäytetyössämme.

Tutkimustapaa pohtiessamme oli luonnollinen valinta aiheen kannalta päätyä haastattelemaan yhdyskuntaseuraamustoimiston työntekijöitä sekä valvontarangaistusta suorittavia asiakkaita.

Yhdyskuntaseuraamustoimiston työntekijöiden avulla löysimme myös työtämme varten sopivimmat haastateltavat asiakkaat. Haastattelun avulla oli mahdollista kerätä sellaista tietoa, joka syntyy vain kokemuksien kautta. Valvontarangaistuksesta on vielä tällä hetkellä melko niukasti aiempia tutkimuksia, ja tämä oli myös yksi syy miksi meistä oli mielenkiintoista lähteä tutkimaan aihetta. Tutkimusten vähäinen määrä vaikutti aineiston löytymiseen ja toi useassa kohtaa työtämme haasteita. Kuitenkin kaikki löydetty tutkimustieto oli mielenkiintoista ja sisällöllisesti työmme kannalta hyödyllistä. Tutkimuksestamme saatujen tietojen avulla yhdyskuntaseuraamustoimiston työntekijät saavat ensikäden tietoa asiakkaiden kokemuksista ja voivat peilata näitä omaan työhönsä. Yhdyskuntaseuraamustoimiston toive olikin saada tietoa, joka on hyödyllistä asiakaskohtaamisen- ja palvelun kannalta sekä sen

kehittämisessä. Opinnäytetyössämme saamiimme tuloksia tutkiessamme, koimme ryhmänä, että saimme selville työtämme varten juuri niitä vastauksia mitä halusimmekin. Tutkimustehtävinämme olivat asiakkaiden ja työntekijöiden kokemukset valvontarangaistuksesta ja kokemusten vastaavuudesta sekä tuen ja kontrollin merkitys asiakkaiden ja työntekijöiden näkökulmasta.

Opinnäytetyöprosessimme eteni sujuvasti ja saimme työn ajallaan valmiiksi, lukuun ottamatta muutamia haasteita työskentelyn varrella. Aikataulujen yhteensovittaminen osoittautui ajoittain työskentelyprosessin aikana hyvin haastavaksi. Aloitimme opinnäytetyöprosessin keväällä, ja meistä jokainen työskenteli kesän aikana erilaisissa vuorotöissä ja tämä toi haastetta yhteisen ajan löytymiselle. Ryhmämme toimi kuitenkin joustavasti, ja saimme aina sovittua pienenkin välin, jolloin pystyimme esimerkiksi skypen välityksellä keskustelemaan työn etenemisestä. Kolmen ihmisen tehdessä opinnäytetyötä on tärkeää löytää yhtenevä linja, kuinka työtä lähdetään tekemään ja kuka ottaa vastuun mistäkin työn osasta. Teimme selkeää työnjakoa siitä, kuka kirjoittaa mitäkin osaa teoriaosuuksista ja tarvittaessa autoimme toisiamme, jos oma kirjoitusosuus osoittautui haastavaksi. Aineiston analyysivaiheessa pohdimme myös tarkoin mitä ja missä järjestyksessä teemme. Analyysivaihe osoittautui työssämme kaikkein hitaimmaksi vaiheeksi, mutta analyysin loppuvaiheessa ilahduimme kuinka jouhevasti olennainen ja haluamamme tieto nousi esille.

Opinnäytetyöprosessi kokonaisuudessaan antoi meille paljon uutta tietoa sekä kokemusta tämäntyyppisen tutkimuksen tekemisestä. Pidempiaikainen työskentely pienryhmässä toi myös meille kokemusta yhdessä tiiviisti työskentelyn hyvistä sekä haasteellisemmista puolista. Prosessin aikana jokainen meistä teki oman osuutensa ajallaan ja tämä vahvisti ryhmämme keskinäistä luottamusta. Hyödynsimme ryhmämme jäsenten vahvuusalueita ja tiimityötaitoja.

Olemme iloisia, että saimme tehdä opinnäytetyömme juuri tästä aiheesta. Aiheen kiinnostavuus sekä ajankohtaisuus tekivät työskentelyprosessista mielekkään ja innostavan ja tulosten hyödynnettävyys ilmeni selkeästi.

8 LÄHTEET

Alasuutari, P. 1999. Laadullinen tutkimus. Jyväskylä: Vastapaino.

Black, M. & Smith R. 2003. Electronic Monitoring in the Criminal Justice system. Australian Institute of Criminology No 254, 4 [viitattu 28.8.2017]. Saatavissa:

http://aic.gov.au/media_library/publications/tandi_pdf/tandi254.pdf

Ehdoton vankeusrangaistus ja yhdyskuntapalvelu. 2016. Käräjäoikeudet. Rikosasiat [viitattu 26.6.2017]. saatavissa:

<https://oikeus.fi/tuomioistuimet/karajaoikeudet/fi/index/rikosasiat/seuraamukset/ehdotonvankeusrangaistusjayhdyskuntapalvelu.html>

Haaraoja, M & Putkonen, J. 2014. Yhdyskuntaseuraamustoimiston sosiaalityön yhteiskunnallisia ulottuvuuksia. Teoksessa Lindberg, H, Suonio, M & Lassila, T. (toim.) Sosiaalityö ja sosiaalinen tuki rikosseuraamusalalla. Rikosseuraamusalan julkaisuja 1/2014. Rikosseuraamuslaitos, 176-194.

http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusaria/NdFcArAZr/RISE_1_2014_Sosiaalityo_ja_sosiaalinen_tuki_280214web_versio1.3.pdf

Hartoneva, A. Mohell, U. Pajuoja, J. & Vartia, M. 2015.

Yhdyskuntaseuraamukset ja vankeus. Helsinki: Tietosanoma Oy.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimus-Haastattelu, Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino [viitattu 23.4.2017]. Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20090953>

Hirsjärvi, S. Sinivuori, E. Remes, P. Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

HE 17/2010. Hallituksen esitys eduskunnalle valvontarangaistusta ja sähköistä valvontaa avolaitoksissa koskevaksi lainsäädännöksi [viitattu 22.5.2017]. Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2010/20100017#idp430987264>

Jokinen, A & Juhila, K. (toim.) 2008. Sosiaalityö aikuisten parissa. Tampere: Vastapaino.

Kanaoja, A, Lähteinen, M & Marjamäki, P. 2017. Sosiaalityön käsikirja. Tallinna: Tietosanoma Oy.

Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Kylmänen, A. 2014. Sosiaalisen tuen tarpeet ja elementit aikuissosiaalityössä: Mixed methods-tutkielma sosiaalityöntekijöiden näkökulmasta. Sosiaalityö pro-gradu tutkielma. Lapin yliopisto.

Saatavissa: <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/61460/Kylma%20Anna.pdf?sequence=2>

KvaliMOTV-Menetelmäopetuksen tietovaranto.2017. Verkkojulkaisu [viitattu 22.8.2017]. Saatavissa:

http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_1_2.html

Laine, M. 2014. Kriminologia ja rankaisun sosiologia. Helsinki: Tietosanoma Oy

Laki rikosseuraamuslaitoksesta 953/2009. Annettu Helsingissä 27.11.2009 [viitattu 23.4.2017]. Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20090953>

Laki valvontarangaistuksesta 330/2011. Annettu Helsingissä 8.4.2011 [viitattu 29.7.2017].

Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110330>

Laki yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta 400/2015. Annettu Helsingissä 10.4.2015 [viitattu 25.7.2017]. Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150400>

Lassila, T. (toim.) Sosiaalityö ja sosiaalinen tuki rikosseuraamusalalla. Rikosseuraamusalan julkaisuja 1/2014. Rikosseuraamuslaitos, 136-158. http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusarja/NdFcArAZr/RISE_1_2014_Sosiaalityo_ja_sosiaalinen_tuki_280214web_versio1.3.pdf

Matikkala, J. 2010. Rikosoikeudellinen seuraamusjärjestelmä. Helsinki: Edita.

Metteri, A & Haukka-Wecklin, T. 2004. Sosiaalinen tuki kuntoutuksen ytimessä. Teoksessa Karjalainen, V & Vilkkumaa, I. (toim.) Kuntoutus kanssamme, ihmisen toimijuuden tukeminen. STAKES. Tampere: Juvenes Print., 55-57 [viitattu 23.4.2017]. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/102986/URN_ISBN_978-952-245-782-0.pdf?sequence=1

Oikeusministeriö 2007. Työryhmämietintö 2007:17. Sähköinen valvonta. Helsinki [viitattu 23.5.2017]. Saatavissa: http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/200717sahko_inenvalvonta/Files/OMTR_2007_17_Sahkoinen_valvonta_114s.pdf

Oikeusministeriö. 2012. Mietintöjä ja lausuntoja 12/2012. Yhdyskuntaseuraamuksia koskevan lainsäädännön kokonaisuudistus [viitattu 22.8.2017]. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/76352/omml_12_2012_yhdyskuntaseuraamustoimikunnan_mietinto_168_s.pdf?sequence=1

Pehkonen, A. & Väänänen- Fomin, M. 2011. Sosiaalityön arvot ja etiikka. Juva: Bookwll Oy.

Rikosseuraamuslaitos. Rikosseuraamuslaitoksen käsikirja 4/2013.

Rikosseuraamuslaitos. 2011. Rikosseuraamuslaitoksen strategia 2011-2020 [viitattu 5.8.2017]. Saatavissa:

http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/risenasiakirjoja/6A3hglF5q/Risen_strategia_2011-2020.pdf

Rikosseuraamuslaitos. 2016. Seuraamukset & säännökset. Vankeus [viitattu 25.6.2017]. Saatavissa:

<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset/vankeus.html>

Rikosseuraamuslaitos 2015a. Valvontarangaistus. Asiakkaalle. Esite.

Rikosseuraamuslaitos 2015b. Valvontarangaistus. Sidosryhmille. Esite [viitattu 23.5.2017].

Saatavissa: http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/esitteet/697aJhOOE/VALRA_sidosryhmille.pdf

Rikosseuraamuslaitos 2013. Vankilat [viitattu 26.6.2017]. Saatavissa:

<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjayhteystiedot/vankilat.html>

Rikosseuraamuslaitos 2015. Yhdyskuntapalvelu [viitattu 22.5.2017].

Saatavissa:

<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset/yhdyskuntaseuraamukset/yhdyskuntapalvelu.html>

Suonio, M. 2014. Sosiaalityö ja penologia. Sosiaalityö rangaistusteoreettisessa ajattelussa. Teoksessa Lindberg, H, Suonio, M & Lassila, T. (toim.) Sosiaalityö ja sosiaalinen tuki rikosseuraamusalalla. Rikosseuraamusalan julkaisuja 1/2014. Rikosseuraamuslaitos, 73-87 [viitattu 25.7.2017]. Saatavissa: http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusarja/NdFcArAZr/RISE_1_2014_Sosiaalityo_ja_sosiaalinen_tuki_280214web_versio1.3.pdf

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Väisänen, R & Väänänen-Fomin, M. 2014. Yhdyskuntaseuraamustyön tavoitteet, linjaukset ja työtä ohjaavat periaatteet aikuissosiaalityön orientaatioiden kysymyksenä. Teoksessa Lindberg, H, Suonio, M & Lassila, T. (toim.) Sosiaalityö ja sosiaalinen tuki rikosseuraamusalalla. Rikosseuraamusalan julkaisuja 1/2014. Rikosseuraamuslaitos, 136-158.http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusarja/NdFcArAZr/RISE_1_2014_Sosiaalityo_ja_sosiaalinen_tuki_280214web_versio1.3.pdf

9 LIITTEET

LIITE 1. Tutkimuslupa

LIITE 2. Lupakirje asiakkaiden haastatteluun

LIITE 3. Teemahaastattelu kirje asiakkaille

LIITE 4. Teemahaastattelu kysymykset asiakkaille

LIITE 5. Teemahaastattelu kysymykset työntekijöille

LIITE 1.

Tutkimuslupa hakemus

Tammi-Moilanen Kaisa (*RISE*) <*kaisa.tammi-moilanen@om.fi*>

ke 26.4, 9:48 Nina Virtala; Lehtinen Ulla (*RISE*) <*ulla.m.lehtinen@om.fi*>;
Ilonen Anne (*RISE*) *anne.ilonen@om.fi*

Hei

Blomster vahvisti, että yks-asiakkaiden haastattelututkimusluvut voidaan
päättää yksikössä. Näin ollen myönnän teille luvan toteuttaa
tutkimuksenne Hämeen yhdyskuntaseuraamustoimistossa.

T: Kaisa Tammi-Moilanen

LIITE 2.

Lupakirje asiakkaiden haastatteluun.

Hei!

Olemme sosionomiopiskelijoita Lahden ammattikorkeakoulusta ja olemme tekemässä opinnäytetyötä valvontarangaistuksesta yhteistyössä Hämeen yhdyskuntaseuraamustoimiston kanssa.

Yhteistyö työmme tiimoilta tapahtuu Hämeen yhdyskuntaseuraamustoimiston Lahden toimipaikan kanssa.

Työmme tavoitteena on selvittää valvontarangaistusta suorittavien kokemuksia rangaistusajasta haastattelujen avulla. Haastattelu tulisi tapahtumaan yhdyskuntaseuraamustoimistolla valvontatapaamisten yhteydessä. Haastattelut rakentuvat tiettyjen teemojen ympärille ja haastattelua ohjaa opinnäytetyötä tekevä opiskelija.

Haastatteluun osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja halutessasi haastatteluun osallistumisen voi perua missä vaiheessa tahansa. Jos haluat osallistua haastatteluun, toimitamme sinulle haastattelun teemat, joihin voit tutustua halutessasi etukäteen.

Aikataulumme on, että opinnäytetyömme olisi valmis lokakuussa 2017, joten olemme suunnitelleet toteuttavamme haastattelut kesän 2017 aikana.

Toiveenamme olisi, että saisimme haastatella sinua työtämme varten. Sukupuolesi, ikäsi tai rangaistukseesi johtavat tekijät eivät käy ilmi lopullisesta työstä, joten henkilötietojasi ei ole mahdollista tunnistaa työstä.

Toteutamme haastattelut nauhoittamalla ja materiaali on ainoastaan meidän käytössämme. Analysoituamme aineiston hävitämme sen asianmukaisesti tietosuojan huomioiden.

Mikäli olet halukas osallistumaan haastatteluun, palautathan oheisen suostumuslomakkeen mahdollisimman pian yhdyskuntaseuraamustoimiston työntekijälle.

Ystävällisin terveisin,

Lahden ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijat

Emilia Saukkonen

Emma Hämäläinen

Nina Virtala

Olen halukas osallistumaan Lahden ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoiden opinnäytetyön haastatteluun.

Haastattelumateriaalia saa käyttää opinnäytetyössä.

Paikka ja aika Allekirjoitus

LIITE 3.

HEI!

Tässä sinulle nähtäväksi ja etukäteen pohdittavaksi teemoja, joita tulemme käsittelemään haastattelussa.

- **Valvojan rooli ja merkitys**
- **Informointi rangaistusajan sisällöstä**
- **Kokemukset tuesta ja tuen tarpeista**
- **Oma hyvinvointi ja sosiaaliset suhteet rangaistusaikana**

Haastattelu tulee rakentumaan näiden teemojen ympärille ja näitä asioita tutkimme opinnäytetyössämme.

Ystävällisin terveisin,

Sosionomiopiskelijat Emilia, Emma ja Nina

LIITE 4.

OPINNÄYTETYÖ 2017

Teemahaastattelun kysymykset

Asiakkaille

Valvojan rooli ja merkitys

- Minkälaiseksi koet valvojasi roolin rangaistusaikana?
- Minkälaiseksi koet yhteistyön valvojasi kanssa?

Informointi rangaistuaajan sisällöstä

- Millaista informaatiota olet saanut?
- Keneltä olet saanut tietoa?
- Mistä tiedoista on ollut erityisesti hyötyä? Mitä olisit kaivannut lisää?
- Miten sinut on otettu huomioon?

Kokemukset tuesta ja tuen tarpeista

- Millaista tukea olet saanut?
- Minkälaisissa asioissa olet saanut tukea?
- Missä olisit kaivannut lisää tukea?
- Minkälaiseksi olet kokenut tukipartion käynnit?

Oma hyvinvointi ja sosiaaliset suhteet rangaistusaikana

- Millaiseksi kuvailisit omaa hyvinvointiasi tällä hetkellä?
- Koetko hyvinvoinnissasi muutoksia?
- Koetko sosiaalisten suhteidesi muuttuneen rangaistusaikana?

LIITE 5.

OPINNÄYTETYÖ 2017
Teemahaastattelun kysymykset
Työntekijöille

Valvojan rooli ja merkitys

- Millaiseksi koet oman roolisi valvojana?
- Mitä haasteita ja mahdollisuuksia työssäsi näyttäytyy?

Informointi rangaistuaian sisällöstä

- Miten informointi rangaistuaian sisällöstä tapahtuu?
- Millaista on mielestäsi riittävä informointi?

Tuen ja kontrollin näyttäytyminen valvontarangaistusta suorittavien kanssa työskennellessä

- Minkälaista tukea asiakkaat tarvitsevat?
- Miten yhdistät emotionaalisen tuen ja kontrollin työssäsi?
- Millä tavoin koet tuen ja kontrollin vaikuttavan asiakkaan hyvinvointiin rangaistusaikana?